

Seznam příloh

Příloha č. 1: Plné znění odpovědí respondentů v českém jazyce

Příloha č. 2: Plné znění odpovědí respondentů v německém jazyce

Seznam obrazových příloh:

Obr. 1: Orbis Pictus, předchůdce ilustrovaných učebnic, zdroj:

http://www.digibooks.cz/helper/logo/literatura_cz/810_001_komensky/810_001.jpg

Obr. 2: Hlavní hrdina románu Utrpení mladého Werthera, díky němuž se rozpoutala jedna z prvních diskuzí o mediálních účincích, zdroj: <http://img.mf.cz/983/792/sedmicka.jpg>

Obr. 3: Adolf Sellmann, jeden z představitelů kinoreformistů, zdroj:

<http://www.lwl.org/westfaelische-geschichte/med/thumb/med1036.jpg>

Obr. 4: Bída naší literatury pro mládež od Heinricha Wolgasta, zdroj: http://ecx.images-amazon.com/images/I/31GJSYBN5L._SL75_.jpg

Obr. 5: Redaktorský zákon z r. 1934, který určoval, co se smí v novinách objevovat a kdo v nich smí pracovat, zdroj: <http://www.kreis-ahrweiler.de/kvar/VT/hjb1999/bilder/Luftschutz.gif>

Obr. 6: Budova Říšského ministerstva lidové osvěty a propagandy, zdroj:

http://de.wikipedia.org/w/index.php?title=Datei:Bundesarchiv_Bild_146-1985-013-24,_Berlin,_Propagandaministerium.jpg&filetimestamp=20081212221009

Obr. 7: Triumf vůle, Olympia a Tažení v Polsku – ukázka propagandistických filmů, které se vysílaly během školních dnů filmu, zdroje:

<http://www.kinobox.cz/data/posters/170x250x0/249361.jpg>, <http://imageshack.us/photo/my-images/716/71214171.jpg/>, <http://img.csfd.cz/posters/25/250453.jpg>

Obr. 8: Bernhard Rust, říšský ministr pro vědu, vzdělání a výchovu, zdroj:

http://en.wikipedia.org/wiki/Bernhard_Rust

Obr. 9: Adolf Reichwein, reformní pedagog ze Třetí říše, zdroj:

http://www.kreisau.de/uploads/pics/Adolf_reichwein2_01.jpg

Obr. 10: Adolf Reichwein před lidovým soudem, který ho v r. 1944 odsoudil za protinacistickou činnost k trestu smrti, zdroj:

http://de.wikipedia.org/w/index.php?title=Datei:Bundesarchiv_Bild_151-11-29,_Volksgerichtshof,_Adolf_Reichwein.jpg&filetimestamp=20081203221937

Obr. 11: Budova Německého autoregulačního orgánu filmového průmyslu (FSK), zdroj:

http://de.wikipedia.org/w/index.php?title=Datei:2010-03-11_FSK_Wiesbaden.jpg&filetimestamp=20100311135644

Obr. 12: Označení filmů podle přístupnosti, zdroj:

http://de.wikipedia.org/w/index.php?title=Datei:FSK_Ratings_Dec_2008.gif&filetimestamp=20090

618171710

Obr. 13: Loga vybraných organizací: JFF, KJF, GMK a Školy na síť, zdroje:

http://www.jff.de/images/Logo_JFF.jpg, <http://www.kjf.de/de/aktuell.html>, http://www.gmk-net.de/fileadmin/templates/images/layout/head/gmk_logo.gif, <http://education.net/scientists/schulenansnetz.gif>

Obr. 14: Časopis merz, zdroj: <http://www.merz-zeitschrift.de/>

Obr. 15: Časopis MedienConcret, zdroj: <http://www.medienconcret.de/>

Obr. 16: Časopis Medien & Kommunikationswissenschaft, zdroj: <http://www.m-und-k.nomos.de/>

Obr. 17: Systém německého školství, zdroj:

http://de.wikipedia.org/w/index.php?title=Datei:Deutsches_Bildungssystem-quer.svg&filetimestamp=20100717114028

Obr. 18: Základy mediální výchovy podle tříd (G. Tulodziecki), zdroj: SPANHEL, Dieter: Anspruch und Wirklichkeit, 2009, s. 10.

Obr. 19: Ben Bachmair, zdroj: <http://www.benbachmair.de>

Obr. 20: Christiane Brehm-Klotz, zdroj: <http://www.brehm-klotz.de/uebermich.htm>

Obr. 21: Horst Dichanz, zdroj: http://www.fernuni-hagen.de/FeU/Aktuell/2002/04/DichanzHorst65_Jahre.jpg

Obr. 22: Bernd Schorb, zdroj: http://p4.focus.de/img/gen/7/9/HB7907A2_Pxgen_r_Ax700.JPG

Obr. 23: Gerhard Tulodziecki, zdroj: <http://www.mediaculture-online.de/uploads/pics/tulodziecki.jpg>

Obr. 24: Thomas Voss, zdroj: <http://www.mediennetz-hamburg.de/?AD=273>

Příloha č. 1: Plné znění odpovědí respondentů v českém jazyce

Ben Bachmair

1. *V 60. letech položil časopis merz otázku: „Co je to mediální pedagogika?“ Změnila by se definice mediální pedagogiky oproti definici z 60. let, kdyby se zeptal časopis dnes?*

Zcela jistě. Mediální pedagogika je v dnešní době více diferencovaná a dostala se vzhledem k dnes běžné mediální konvergenci a intenzivnímu užívání širokého a individualizovaného „mediálního repertoáru“ (U. Hasebrinck) do povědomí širokých vrstev obyvatelstva a pronikla do konceptů institucí.

2. *V čem vidíte nejdůležitější přínos mediální výchovy?*

Myslíte autory? V tomto ohledu zcela jistě důležitý Dieter Baacke, ve Velké Británii David Buckingham, v Itálii Roberto Giannatelli, v Dánsku Kirsten Drotner. V ostatních zemích jsou další klíčové osobnosti. Neznám žádná jména v sovětské filmové výchově, což značí o tom, že tuto část mediální výchovy zcela pomíjíme.

3. *Podle mnohých autorů se mediální pedagogika ocitá (a to nejen v Německu) v krizi. Jak se podle Vás projevuje?*

Slovo „krize“ se říká velmi snadno. Skrývá se za ním jistá nucená transformace. Mediální pedagogikou se zabývám v současnosti na mezinárodní úrovni. Takové věci přináší neklid do vlastního myšlení. Dále existuje nový a ne moc jasný koncept mediálního vzdělání, který je určitou alternativou nebo doplněním konceptu mediální kompetence. Tato skutečnost je pro některé nepříjemná a vnímají ji jako krizi. Důležité je, že mediální pedagogika již nemá kontrolu nad uskutečňováním podpory mediální kompetence. Tu zajišťují finančně silné instituce jako ministerstva školství, zemské mediální úřady. Mimoto jsou v mediální pedagogice neustálé dohady o financování a vliv.

4. *Jakým směrem se podle Vás ubírá současná mediální pedagogika?*

Konvergentní, individualizovaná a mobilní média vyžadují značně rozšířenou teorii. Já jsem zastáncem kulturní ekologie. Tomuto vlastnímu tématu, které je velmi náročné na vysvětlení, se obšírně věnuji v obou mých knihách o mediálním vzdělání a společně s mým londýnským kolegou se k němu vyjadřuji i v knize o mobilním vyučování.

5. *Proč byla podle Vás mediální výchova zavedena až v polovině 90. letech minulého století, když je v Německu poměrně dlouhá tradice mediální pedagogiky?*

Pozor, téma škola je ožehavé! Byl jsem dlouho proti školní mediální výchově a podpoře mediální kompetence, protože jsou tím prohlubovány značné teoretické chyby mediální pedagogiky. Pokud se mediální výchova zakládá na modelu osvojování, pak je pro ni škola tím pravým místem. Škola se ale takovému osvojování tendenčně brání a to nejen na poli mediální výchovy. Britové na to vždy pohlíželi jinak a od začátku zavedli školní předmět. Mají také jinou teorii.

6. *Mají žáci/studenti zájem o mediální výchovu? Jak se staví k takto zaměřeným hodinám?*

To záleží na didaktickém a pedagogickém konceptu. Pokud v dnešní době udělám workshop textů a obrázků, považují to i rizikovní žáci za dobrý nápad. Začleňuji do toho však také kontexty, které žáci vygenerují mobilem, zachycují komunikační řetězce, poskytují „citlivé vývojové kontexty“. Žáci pak vidí, že to na první pohled nemá moc společného s mediální výchovou.

7. *Jak hodnotíte možnosti vzdělávání pedagogů, kteří chtějí ve školách učit mediální výchovu?*

Když se mě mladí lidé ptají, kde mají mediální pedagogiku studovat, pak jim doporučuji Magdeburg: Marotzki, Fromme, Jörissen. Nebo londýnský Institute od Education: Buckingham, Burn, Potter. Také v Augsburgu jsou zajímaví noví a mladí profesori a profesorky.

8. *Kdy a jakým způsobem by se podle Vás mělo začít s mediální výchovou?*

Začíná to hračkami a obrázkovými knihami. Pokud do mediální výchovy zahrneme vše, co spadá do „návodu k použití xy“, pak bychom jí měli děti ušetřit a začít s ní až v domovech důchodců.

9. *Jakou roli hraje v mediální výchově rodina? Hraje vůbec nějakou?*

Jako ve všech vývojových procesech má také zde rodina klíčovou funkci, která však s přibývajícím věkem přechází na vrstevníky.

Christiane Brehm-Klotz

1. *V 60. letech položil časopis merz otázku: „Co je to mediální pedagogika?“ Změnila by se definice mediální pedagogiky oproti definici z 60. let, kdyby se zeptal časopis dnes?*

Tuto odpověď nemůžu v krátkosti dostatečně zodpovědět, protože jsem se tím doposud nezabývala. Ale je to velmi zajímavá otázka.

V každém případě vidím dva aspekty, které vyžadují přesnější pohled:

- Díky konvergenci médií, technickému srůstání/zacelení, je v dnešní době mnohem více věcí možných. Televizi může mít člověk i přes internet, počítačové hry v mobilu, telefonovat přes herní konzole atd. Už jen toto ovlivňuje také úkoly mediální pedagogiky a mediální výchovy.
- Dříve byl hlavní požadavek pokrokových mediálních pedagogů mediální pedagogika zaměřená na jednání, čili aktivní mediální práce. V dnešní době už se to částečně neužívá, protože současná média aktivní jednání předpokládají, jen to nemusí v dnešní době vykazovat pouze pozitivní účinky. Jestliže nějaká skupina dospívajících sama aktivně vytvoří nějaký film, pak se všichni v této skupině naučí něco o filmu (jako druhu média), o jeho dramaturgických možnostech, o jeho možnostech ovlivňování a sugesce atd. Jestliže někdo používá aktivně internet a upravuje si např. svůj profil na Facebooku, mohou z toho vzejít i negativní následky, např. porušení osobnostních práv, porušení ochrany dat ad. V dnešní době proto musí být ve větší míře zprostředkovávány kompetence, které budou směřovat k uvědomělému využívání médií pro vlastní účely.

2. *V čem vidíte nejdůležitější přínos mediální výchovy?*

Kdyby mediální pedagogika plnila takovou roli, jakou si já představuji, pak by byl její největší přínos to, že umožní všem stejné šance na vzdělávání a podílení se na něm.

3. *Podle mnohých autorů se mediální pedagogika ocitá (a to nejen v Německu) v krizi. Jak se podle Vás projevuje?*

Tuto otázku zodpovídá podle mého názoru nejlépe mediálně-pedagogický manifest Žádné vzdělávání bez médií (Keine Bildung ohne Medien).

4. *Jakým směrem se podle Vás ubírá současná mediální pedagogika?*

JFF – Institut pro mediální pedagogiku sestavil v souvislosti s Berlínským kongresem z března 2011 následující požadavky a já je plně podporuji.

5. *Proč byla podle Vás mediální výchova zavedena až v polovině 90. let minulého století, když je v Německu poměrně dlouhá tradice mediální pedagogiky?*

Mediální pedagogika má v Německu sice dlouhou tradici, ale na začátku byla omezena na mimoškolní vzdělávání dospívajících. Učitelky a učitelé zastávali dříve názor, že mediální výchova není záležitostí školy, nýbrž rodičů. A ani v 90. letech nebyla situace jiná. Pod pojmem mediální výchova (mediální kompetence) se rozuměla technická kompetence, ovládání počítače a jeho programů.

6. *Mají žáci/studenti zájem o mediální výchovu? Jak se staví k takto zaměřeným hodinám?*

Děti a dospívající se zajímají o mediální výchovu v případě, že jsou jejich potřeby brány vážně. Jestliže jim chce člověk pouze rozmlouvat jejich mediální konzum, pak ho neposlouchají. Tak je ale mediální výchova na školách ještě často vyučována. Jestliže je ale mediální výchova učena tak, že je pro děti zábavná a jestliže se člověk snaží následovat tuto fascinaci médií, pak může i citlivě přednášet o rizicích médií.

7. *Jak hodnotíte možnosti vzdělávání pedagogů, kteří chtějí ve školách učit mediální výchovu?*

Bohužel neznám všechna místa v Německu, kde se mohou budoucí učitelé mediální pedagogiky vzdělat. Obávám se ale, že se v posledních letech tolik nezměnilo, což znamená, že mediální výchova není doposud jako samostatná část vzdělávání pedagogů. V dalším vzdělávání či zvyšování kvalifikace se toho děje hodně. I v tomto ohledu existují invence a instituce, které rozvíjejí materiály pro učitele.

8. *Kdy a jakým způsobem by se podle Vás mělo začít s mediální výchovou?*

Při prvním kontaktu s médií, při jejich prvních otázkách týkající se médií; nejpozději ale ve věku, kdy chodí děti do školky, od 3 do 4 let. Téma televize je jistě skoro ve všech rodinách s dětmi všech věkových skupin široké téma.

9. *Jakou roli hraje v mediální výchově rodina? Hraje vůbec nějakou?*

Rodina hraje centrální roli při mediální výchově. Je první sociální instituce dítěte. Rodiče dávají dětem vzory, i co se užívání médií týká. Pokud se jedná o nová média jako např. internet, mobil nebo počítačové hry, jsou rodiče často bezradní. Děti s těmito médií umí pochopitelně zacházet, jsou jimi fascinováni. Rodiče naproti tomu vidí často jen rizika a ne šance. V Německu existuje spousta sdružení, která nabízejí rodičům další vzdělávání. V nich rodičům poradí, co jejich děti s médií dělají a proč jsou jimi tolik fascinováni. Otcové a

matky dostanou tipy, jak rozpoznat rizika a jak jim vůbec předejít. Rodičům se tak ukazují šance nových médií jako vzdělávání, participace, integrace ad.

Horst Dichanz

1. *V 60. letech položil časopis merz otázku: „Co je to mediální pedagogika?“ Změnila by se definice mediální pedagogiky oproti definici z 60. let, kdyby se zeptal časopis dnes?*

Ano, značně. Digitální média a internet změnily výrazně jak technické, tak také komunikační podmínky a tím pádem i předpoklady a možnosti pedagogického využití médií. Nakonec: ve spojitosti s internetem vznikly nové a částečně pro pedagogiku (ještě) nerozvíjené formy komunikace. Výzkum zde stojí na začátku, ačkoliv užívání je již pokročilé.

2. *V čem vidíte nejdůležitější přínos mediální výchovy?*

To je těžké: hlavně silný empirický pohled na každodenní život dětí a dospívajících jako příjemce výchovy a vzdělávání. Tento empirický pohled je dnes více vnímán – na základě výsledků výzkumů médií – a bývá také zohledňován.

3. *Podle mnohých autorů se mediální pedagogika ocitá (a to nejen v Německu) v krizi. Jak se podle Vás projevuje?*

Nejsem toho mínění. Témata mediální pedagogiky jsou odjakživa podřízena technickým a komunikačním změnám a musí být vždy znovu určována. Tyto změny vedly k tomu, že výzkum médií stejně jako mediální pedagogika v dnešní době získaly obecně trvalý a rozšířený význam v pedagogice.

4. *Jakým směrem se podle Vás ubírá současná mediální pedagogika?*

Mediální pedagogika je a i nadále zůstane poddisciplínou všeobecné pedagogiky, ovšem s rostoucím významem. V éře informací patří mediální kompetence k základním znalostem a dovednostem, které dospělý člověk bezpodmínečně potřebuje ke zvládnutí svého okolí, k úspěšnému učení a pro vykonávání dnes těch nejčastějších povolání. Mediální kompetence se bude dál rozvíjet jako jedna z hlavních kompetencí ve všech předmětech a mediální pedagogika má proto podíl na všeobecném vzdělávání, k systematizaci každodenních zkušeností a pro rozvoj speciálních dovedností nejrůznějšího druhu.

5. *Proč byla podle Vás mediální výchova zavedena až v polovině 90. let minulého století, když je v Německu poměrně dlouhá tradice mediální pedagogiky?*

Vidím tři důvody: zaprvé je povolání učitele – alespoň v Německu – spíše konzervativní vůči novotám, hlavně pokud jsou technického rázu. Zadruhé rozpoznaly školní správa a

ministerstva příliš pozdě šanci spojenou s novými médii, které by umožnily nové možnosti výuky. Nakonec i vzdělávání učitelů či jejich další vzdělávání reagovalo až příliš pozdě, slabě a málo strukturovaně na nový vývoj, takže učitelé či školy jsou tomuto ponechány napospas, ačkoliv žáci jsou již mnohem dál.

6. *Mají žáci/studenti zájem o mediální výchovu? Jak se staví k takto zaměřeným hodinám?*

Ano velmi. V mnoha školách přicházejí rozhodující impulsy pro zavedení mediální práce do hodin právě ze strany žáků. Mediální výchova ovšem není v obvyklém smyslu předmět, který se dá učit. Mediální výchova by měla být prováděna na prvním místě jako projektová výchova, ne jako vyučovací hodina jako hlavní výuka.

7. *Jak hodnotíte možnosti vzdělávání pedagogů, kteří chtějí ve školách učit mediální výchovu?*

Jak již bylo řečeno: Mediální výchova by neměla být „vyučována“, nýbrž praktikována: rozmanitý program, k němuž existují tisíce přesvědčivých příkladů. Pak se může mediální pedagogika stát stěžejním bodem, filosofií celého školství, v jehož rámci by měli učitelé mediální výchovy velmi velký význam. Mediální výchovou by se mělo zabývat celé školství, nejen pedagogové mediální výchovy.

8. *Kdy a jakým způsobem by se podle Vás mělo začít s mediální výchovou?*

V předškolním věku doma a hlavně v úzkém spojení s časnou výchovou ke čtení (Leserziehung).

9. *Jakou roli hraje v mediální výchově rodina? Hraje vůbec nějakou?*

Vlastně velikou roli! Rodina je základ a výchozí bod každé mediální výchovy, později je pro dítě příkladem při vývoji vzorců a užívání médií.

Bernd Schorb

1. *V 60. letech položil časopis merz otázku: „Co je to mediální pedagogika?“ Změnila by se definice mediální pedagogiky oproti definici z 60. let, kdyby se zeptal časopis dnes?*

V jádru ne, tedy co se cílů týká. V pojmech by se dnes nejspíš mluvilo například o přizpůsobování se médiím a v souvislosti s médii je třeba mít dnes na paměti digitální média.

2. *V čem vidíte nejdůležitější přínos mediální výchovy?*

Viz odpověď 4.

3. *Podle mnohých autorů se mediální pedagogika ocitá (a to nejen v Německu) v krizi. Jak se podle Vás projevuje?*

Pozitivní je, že lze konstatovat, že v čím dál tím širší oblasti pedagogiky a pedagogické psychologii je zabývání se médii samozřejmostí, čímž by se mohlo zdát, že vlastní mediální pedagogika je zbytečná. Negativní je vývoj na univerzitách. Mizí katedry mediální pedagogiky, respektive jsou omezeny na e-learning.

4. *Jakým směrem se podle Vás ubírá současná mediální pedagogika?*

Mediální pedagogika musí prozkoumávat měnící se procesy osvojování si médií, musí rozvíjet reflexivně praktické jednání vedoucí k ovládnutí médií, jejich možností a nebezpečí.

5. *Proč byla podle Vás mediální výchova zavedena až v polovině 90. letech minulého století, když je v Německu poměrně dlouhá tradice mediální pedagogiky?*

Protože německé školy jsou obecně skoro ve všech oblastech značně pozadu za společenským vývojem. Je vyučována jenom požadovaná učební látka, což se kvůli pochybné, měřením posedlé PISA studii také ani brzy nezmění.

6. *Mají žáci/studenti zájem o mediální výchovu? Jak se staví k takto zaměřeným hodinám?*

Ano, pokud mohou média prakticky vyzkoušet a pokud se výuka vztahuje k jejich zájmům. Ne, pokud je výuka pouhou mediální naukou, tedy pokud se jedná o abstraktní zprostředkovávání vědomostí o médiích.

7. *Jak hodnotíte možnosti vzdělávání pedagogů, kteří chtějí ve školách učit mediální výchovu?*

V SRN na vysokých odborných školách, pokud jsou orientované na praxi. Na některých

univerzitách, pokud se zajímají o výzkum a teorii. Ale především díky dalšímu vzdělávání.

8. *Kdy a jakým způsobem by se podle Vás mělo začít s mediální výchovou?*

V momentě, kdy se děti obracejí k médiím, tedy již od předškolního věku.

9. *Jakou roli hraje v mediální výchově rodina? Hraje vůbec nějakou?*

Je tím nejdůležitějším a formujícím místem, kde se děti učí. A to se týká všech oblastí, takže tedy i mediální výchovy. Ovšem rodiče mají jen zřídka kompetence k reflexivní a kritické mediální výchově.

Gerhard Tulodziecki

1. V 60. letech položil časopis *merz* otázku: „Co je to mediální pedagogika?“ Změnila by se definice mediální pedagogiky oproti definici z 60. let, kdyby se zeptal časopis dnes?

Co se týče pojmu mediální pedagogika v německojazyčné literatuře, chtěl bych nejprve odcitovat příspěvek, který za krátkou dobu vyjde v tištěném zvláštním vydání internetového časopisu [Tulodziecki, Gerhard (2011): Ke vzniku a vývoji centrálních pojmů při pedagogické rozepři s médii. Přepřacovaný příspěvek ke konferenci mediálně pedagogické sekce v DGfE v Curychu na podzim 2010 vyjde v roce 2011 ve zvláštním vydání internetového časopisu „MedienPädagogik“]:

„Pojem „mediální pedagogika“ se jako takový rozšířil teprve v 60. letech minulého století – zřejmě kvůli snaze najít všeobecný pojem pro pedagogický spor se stále se zvětšujícím spektrem masových médií. V roce 1963 tedy vyšlo Ruprechtovo dílo s názvem „Mediální pedagogika ve vzdělávání učitelů“, o rok později vydal Kerstiens svou práci s názvem „Historie mediální pedagogiky v Německu“. Dále publikoval v roce 1965 Chresta svůj příspěvek „Mediální pedagogika ve Švýcarsku“. V něm byl pojem mediální pedagogika – tak jak ho známe dnes – použit také ve zpětném smyslu pro ty formulace, ve kterých se ještě slovo mediální pedagogika nevyskytovalo.

Při počátečním užívání pojmu mediální pedagogika zůstávalo otázkou, zda je jím míněno používání audiovizuálních pomůcek pro účely výuky a učení nebo hlavně tematizace masových médií jako předmětu vyučování anebo oboje najednou. Také Kerstiensův pokus (1971a, S. 214) rozlišovat mezi mediální pedagogikou v širším slova smyslu (všechny teoretické úvahy k mnohotvárné „roli médií na poli výchovy“) a mediální pedagogikou v užším slova smyslu („teorie výchovy, která má člověka uzpůsobit k tomu, aby se náležitě účastnil na veřejné mediální komunikaci) se ukázal jako dlouhodobě neúnosný. Nejasnosti v pojmech, popř. jejich prolínání byly navíc podmíněny tím, že se v 60. letech začaly objevovat a používat další pojmy jako mediální nauka, mediální didaktika a mediální výchova (srov. např. Kerstiens 1971b). V současných diskusích také není stále vysvětleno, zda je pojem „mediální pedagogika“ spíše komplementární anebo synonymní k ostatním pojmům, nebo zda jim je nadřazený.

Ačkoliv užívání jazyka, co se týče této otázky, není dodnes jasné, prosadil se v průběhu času v odborných souvislostech především názor, že by pojem mediální pedagogika měl být ostatním pojmům nadřazený. Kösel a Brunner tedy už v roce 1970 zjistili – z pozadí vyvíjejícího se užívání pojmu - v Pedagogickém slovníku Horneyho a kol.: „Mediální pedagogika zkoumá jako věda s podstatným a systematickým charakterem podmínky,

hranice, předpoklady a existenci výchovy *pro média* a výchovy *medií*. (S. 354). Obzvláště jasně argumentují ve smyslu nadřazeného používání pojmu na konci 70. let Neubauer a Tulodziecki: „Mediální pedagogika zahrnuje v našem porozumění všechny otázky pedagogického významu médií.“ (1979, S. 15). Přitom rozlišují čtyři aspekty mediální pedagogiky: mediální nauka, mediální didaktika, mediální výchova a mediální výzkum (tentýž zdroj). Z těchto čtyř aspektů jsou pojmy mediální didaktika a mediální výchova centrálními dílčími oblastmi mediální pedagogiky, zatímco pojmy mediální nauka a mediální výzkum mají podpůrnou roli coby oblasti orientované na znalosti a poznávání (srov. Tulodziecki 1979, S. 111). V souladu s tím označili také Fröhlich (1982, S. 7 ff.) a Issing (1987, S. 24 ff.) na základě svých pojmových a systémových úvah mediální pedagogiku za nadřazený pojem a určili jí dvěma dílčími oblastmi, mediální výchovou a mediální didaktikou, přičemž obě tyto oblasti zároveň souvisí a prolínají se.

Po rozšíření pojmových úvah Neubauera a Tulodzieckého (1979) zformulovali Hüther a Schorb (2005) ve svém svazku o mediálně pedagogických pojmech: „Mediální pedagogika zahrnuje všechny otázky pedagogického významu médií v následujících oblastech užití: volný čas, vzdělání a zaměstnání. Jakmile dosáhnou média jako prostředek informace, ovlivňování, zábavy, výuky a běžných organizací relevance pro socializaci člověka, stanou se předmětem mediální pedagogiky“ (S. 265). S troškou jiným důrazem se podle mého názoru dá také říct: Mediální pedagogika zahrnuje všechny pedagogicky relevantní a potenciálně instrukční zásady související s médii, jejich reflexi po zahrnutí empirických výzkumných výsledků a normativních představ popř. mediálně naučných a mediálně teoretických, učebně a výukově teoretických a socializačně, výchovně a výukově teoretických základů (srov. také Tulodziecki/ Herzig/ Grafe 2010, S. 37 ff.)“

Proto je ambivalence pojmu, která začala v 60. letech, v dnešní době již značně překonána, a to tím, že ho používáme jako pojem nadřazený, a zároveň tím, že došlo k jeho rozlišení ve smyslu uvedeném výše. Obsahově je dále důležité, že do pojmu mediální pedagogiky byly zahrnuty i snahy o otázku digitálních médií (počítač a internet).

2. V čem vidíte nejdůležitější přínos mediální výchovy?

Největší přínos mediální pedagogiky spočívá v tom, že vytváří učební prostředí, které dětem, mladistvým a také dospělým dovoluje a přibližuje získání kompetence, která umožňuje přiměřené, samostatně určené, kreativní a sociálně zodpovědné jednání ve světě utvářeném médii (včetně jejich intelektuálních, citově motivačních, esteticky kulturních a sociálně morálních dimenzí).

3. *Podle mnohých autorů se mediální pedagogika ocitá (a to nejen v Německu) v krizi. Jak se podle Vás projevuje?*

Pojem „krize“ v užším slova smyslu je podle mého názoru nesprávný. Měli bychom spíše nejprve mluvit o jednotlivých problémových oblastech mediální pedagogiky. Co se toho týče, popsal jsem v příslušném příspěvku tři problémové oblasti, které se podle mého názoru v dnešní době vyskytují v značné míře: (1) Co se týče vzdělanecky politického a veřejného vnímání, otázky médií již nestojí ve středu pozornosti, jako tomu bylo - ovšem jen v případě digitálních médií – v 90. letech. V souvislosti s mezinárodními srovnávacími studiemi (PISA) se dostaly do středu zájmu jejich výsledky a důsledky (vzdělávací standarty a základní osnovy pro jazyky, matematiku a přírodní vědy), takže do mediální pedagogiky plynulo jen velmi omezené množství dotací, popř. byly tyto dotace snižovány. (2) Existuje sice mnoho konceptů a nápadů, které zaručují úspěch, a také dobré příklady a materiály pro mediálně pedagogickou praxi, ale stále ještě nedošlo v požadované míře k jejich realizaci ve škole a ve vzdělávání učitelů. Toto souvisí mimo jiné s nedostatečnými závazky mediálně pedagogických cílů a metod ve směrnících a studijních plánech a také s nedostatečným vzděláním a dalším vzděláváním učitelů oboru mediální pedagogiky. (3) Mediální pedagogika se navzdory svým značným pokrokům v posledních letech prozatím v požadované míře neprosadila jako věda na univerzitách a odborných vysokých školách, takže je málo profesur mediální pedagogiky.

4. *Jakým směrem se podle Vás ubírá současná mediální pedagogika?*

Obecně se dá očekávat, že mediální pedagogika v Německu bude mít nadále velký význam. Toto souvisí koneckonců s tím, že značná část „osvojování si světa“ u dětí, mladistvých a dospělých probíhá – vědomě či nevědomě – přes média, a že mediální kompetence a mediální vzdělávání vytvářejí důležité elementy profesní a hospodářské kompetence a musí být předpokladem pro kulturní a společenskou účast.

Při diferenciované úvaze je vzhledem k zaměření mediální pedagogiky nutno pohlížet na mnoho různých aspektů. Ty se objevují v souhrnu a výhledu předchozího příspěvku, jehož tvrzení podle mého názoru platí v podstatných bodech ještě dnes:

„Pokud mohou být v rámci tohoto příspěvku mediálně pedagogické studie v BRD představeny jen na základě přehledu a určitých úryvků, na ně chci poukázat jen ve formě shrnutí a bodů:

(1) Německá diskuse o mediální pedagogice je ovlivňována velkou rozmanitostí pojmů. Jak pojem *média*, tak i výrazy pro dílčí oblasti, jsou používány nejednotně, ačkoliv existuje určitá tendence používat pojem *média* explicitně nebo implicitně jako funkční pojem ve

smyslu komunikace podporované technikou, zahrnovat do něj mediální aspekty jako počítač a internet a užívat pojem mediální pedagogika jako pojem nadřazený praktickému mediálnímu užití a výchově popř. mediálnímu vzdělávání a korespondenčním vědeckým aktivitám ve smyslu mediální didaktiky a teorie mediální výchovy či mediálního vzdělávání. [Doplnění: Já sám bych upřednostňoval, aby byla „mediální pedagogika“ používána důsledněji ve výše uvedeném smyslu (viz 1), popř. jako nadřazený pojem pro mediální pedagogiku a teorii výchovných a vzdělávacích úkolů souvisejících s médii, srov. zdroj citovaný v 1).

(2) Mediální didaktika a teorie mediální výchovy a mediálního vzdělávání se v Německu dlouho vyvíjely spíše paralelně než v závislosti na sobě. Tendenci je sice dodnes – právem – zdůrazňována rozličnost (jejich) problematik a perspektiv, bere se však čím dál více zřetel na pokaždé jinou perspektivu.

(3) U mediální pedagogiky dochází v německé diskusi – také vlivem mezinárodních postojů – k vývoji konceptu učebních a pracovních pomůcek, modulového a systémového konceptu nebo konceptu učebního prostředí, přičemž si ovšem každý z těchto konceptů – v závislosti na aktuálně daných podmínkách – uchovává jistý význam. Obrat ke konceptu učebního prostředí je na jedné straně podporován technickým vývojem v oblasti počítačů a internetu, na druhé straně díky didaktickým odhadům orientovaným na jednání a díky psychologickým konceptům ve smyslu situovaného učení. Koncept učebního prostředí má umožnit přiměřenou rovnováhu mezi instrukcí a konstrukcí.

(4) V oblasti výzkumu a vývoje mediální pedagogiky existuje mnoho metodologických a praktických postupů. Co se týče metodologie, existuje ve výzkumu vedle experimentálních postupů také mnoho anket a evaluací, přičemž po fázi velkých sporů mezi zástupci kvantitativně a kvalitativně orientovaných postupů se v dnešní době často objevují smíšené formy. Díky vývoji v oblasti počítačů a internetu bylo podníceno a podpořeno mnoho vývojových projektů. Bylo však velmi málo dbáno na význam vývoje. Bylo by dobré, kdyby došlo k větší orientaci na teoreticky vedený vývoj a evaluaci.

(5) V BRD se zvětšil rozsah mediálních nabídek pro užívání médií ve vzdělávacích zařízeních. Mediální nabídky přitom byly čím dál více produkovány v počítačové formě nebo v kombinované formě, např. spolu s tiskovými médii. Vzhledem k mediální informaci, distribuci a poradenství má systém výukových míst a mediálních center – při změně úloh - velký význam. Zatímco nabídka celkově roste, klesl od té doby, co bylo zavedeno soukromé rozhlasové vysílání, význam rozhlasových vysílání pro institucionalizovanou výuku a učení.

(6) Navzdory mnoha vývojovým projektům a projektům zaměřeným na vybavování v 90. letech 19. stol. a prvním desetiletí 20. stol. je rozsah užívání technicky nákladných médií ve vzdělávacích zařízeních menší než by se očekávalo. Především počítače a internet

jsou v Německu ve srovnání s ostatními státy OECD používány nejméně. (Doplnění: Tendence však dochází k přibývání a to se očekává i nadále)

(7) Vedle diskuse a aktivit v oblasti užívání médií ve výukových a učebních procesech existuje v Německu – ve srovnání s ostatními státy – relativně obsáhlá diskuse a mnoho aktivit k tématu mediální výchovy popř. mediálního vzdělání. Konceptně se diskuse vyvinula z ochránářsko-pečujících postojů přes koncepty orientované esteticko-kulturně, funkčně systémově a kriticky materialisticky, až po koncepty orientující se na jednání a interakci, přičemž existují zvláštní specifikace ve směru orientujícím se spíše na postoje týkající se vnímání a vývoje.

(8) V diskusích o mediální výchově v Německu však zůstávají předchozí koncepty s některými jejich vůdčími ideami nebezpečné. Mimoto existuje celkem obsáhlá diskuse o pojmu mediální kompetence. (Doplnění: ...a v současnosti i mediální vzdělávání)

(9) Relevantní výzkum mediální výchovy se v Německu nachází v kontextu mezinárodních vývojových tendencí. Německé výzkumné projekty přitom velmi přispěly ke kvalitativně postupujícímu a strukturně analytickému, mediálně biografickému nebo mediálně ekologicky orientovanému výzkumu. Na poli vývojových projektů převládá vedle samotného vývoje z metodologického hlediska evaluace. Bylo by tu ale často zapotřebí méně norem a více zaměření na teorii. Také je tu požadavek na studie, které by objasnily souvislosti mezi předpoklady, mediálně výchovnými procesy a výsledky.

(10) V oboru mediální výchovy (popř. mediálního vzdělávání) existuje mnoho podnětů a doporučení, projektové a výukové hry pro všechny cílové skupiny: pro rodinu a školku, pro školu a práci mladistvých, pro vzdělávání dospělých a práci se seniory. Odpovídající materiály jsou k dispozici v tištěné či elektronické formě. Na německých vzdělávacích serverech, na vzdělávacích serverech (jiných) zemí a také na serverech jiných poskytovatelů se nachází mnoho podnětů a podpor pro mediálně výchovné úvahy a aktivity.

(11) Navzdory všem materiálům a mnohým zajímavým a důležitým projektům ve školkách, školách, na brigádách, ve vzdělávání dospělých a práci seniorů zůstává kvantita a částečně i kvalita mediálně výchovné práce v zařízeních pro vzdělávání a mladistvé ještě velmi pozadu. I přes umožnění a zvláštní vyžadování mediální výchovy, popř. mediálního vzdělávání v německém vzdělávacím systému však není (prozatím) zakořeněn s dostatečnou závazností a v dostatečné míře. Pro vzdělávání pedagogiček a pedagogů v mediální pedagogice existují různé povinné, povinně volitelné a volitelné nabídky vzdělávacích a studijních cyklů. Také ve vzdělávání učitelů bylo vynaloženo mnoho úsilí, od začlenění nových médií jako prostředku a obsahu běžného učitelského studia, přes možnosti dokumentace díky portfoliu, až k šanci získat další kvalifikaci v oboru médií. Také v dalším vzdělávání existovalo a

existuje mnoho aktivit a prostředků. Přesto jednotlivé průzkumy ukazují, že co se týče požadovaného vzdělání, zůstává toho ještě mnoho nedořešeného.

(12) V Německu existuje vícero institutů, odborných společností a vědeckých pracovišť, která se věnují vývoji mediální pedagogiky, její výuce a/nebo výzkumu. Pak se nemůžeme divit tomu, že zájemci mohou sáhnout po obsáhlých materiálech (viz nahoře) a po prakticky a/nebo vědecky orientované literatuře. Mimo jiné existují různé podpůrné možnosti, přičemž se zdá, že možnosti podpory ze strany Německé výzkumné společnosti ještě nejsou vyčerpány.

V současnosti se na pozadí této souhrnné charakteristiky rýsují kromě stále existující základní výzvy postarat se o lepší zakotvení a realizaci mediální pedagogiky v praxi také další nové výzvy. Takové výzvy zmíním v následujícím odstavci ve vší krátkosti:

Vzhledem k vývojům v oblasti počítačů a internetu byla v Německu po dobu více jak deseti let věnována zvláštní pozornost a finance v oblasti používání počítačových médií ve vzdělávacích zařízeních. V době, kdy byly na vybavení rozdávány dotace, které (bohužel) nebyly dostatečně zajištěny pomocí vhodných inovačních a implementačních strategií, byla stále více připouštěna nutnost doprovodného vzdělávání a dalšího vzdělávání (především učitelů) a také nutnost doprovodného koncepčního a výzkumného vývoje.

V souvislosti s diskusemi o výsledcích PISA se posouvá zájem veřejnosti od médií směrem k schopnostem číst, k matematickým a přírodovědeckým schopnostem, ke vzdělávacím normám, osnovám a celodenním školám – přičemž vlastně souvislost těchto témat spočívá v mediální problematice, což je však často přehlíženo. V každém případě musíme nejprve konstatovat, že problematika používání počítačů popř. médií již není stěžejním tématem vzdělávací politiky a dotace jsou rozdělovány v jiných oblastech, kromě toho jsou výdaje v mediálně pedagogické oblasti – vzhledem k podstatnému nedostatku prostředků – kráceny a dosud samostatná mediální zařízení jsou z úsporných důvodů zmenšována nebo integrována do jiných celků.

V takovéto situaci bude na jedné straně záležet na tom udržet kvalitu dosavadní mediálně pedagogické práce bez neustálé pozornosti veřejnosti a pokud možno ji zlepšit, na straně druhé zbystrit vědomí o tom, že otázka médií – a to nezávisle na razantních vývojích v oblasti počítačových a komunikačních technologií – zůstává rozhodujícím faktorem pro výchovu a vzdělávání: „osvojování si světa“ probíhá – ať chtěně nebo nechtěně – z velké části na základě mediální zkušenosti.

V detailním pohledu skýtají nové vývoje navíc také šance pro mediální pedagogiku. Tři z nich jsou zvláště vyzdvihovány:

- Požadavek na vzdělávací normy a základní osnovy je při prosazování ve výukových

a vzdělávacích plánech spojen se záměrem stanovit pomocí základních osnov jen část školní práce a nechat školám volný prostor pro vlastní rozvoj osnov, m.j. týkající se témat překračujících obor. Například v Baden-Württembersku je podle vzdělávacích plánů určena (jen) jedna třetina vyučovací doby pro osnovovou část, která je pro školy typická. Podobné tendence existují i v ostatních spolkových zemích. V tom spočívá šance rozvinout v rámci škol vhodné mediálně pedagogické koncepty.

- Vývoj oblasti celodenních škol naskýtá nové šance pro mediálně pedagogickou práci. Zejména se tím otevírají nové možnosti spolupráce škol a komunální práce mladistvých a kulturní práce.

- Vývoje bakalářských a magisterských studijních cyklů na vysokých školách nabízí na jedné straně možnost zakotvit v různých studijních cyklech mediálně pedagogické moduly, na druhé straně možnost koncipovat samotné magisterské studijní cykly mediálního oboru tak, aby v nich byl větší mediálně pedagogický podíl.

Zda jsou s tím související šance v Německu vnímány, popř. mohou být vnímány, záleží na mnoha faktorech. V každém případě bude záležet na tom, zda se mediální pedagogika konstruktivně „vnese“ do takových nebo podobných vývoje a tím se otevře také možnost dalšího vývoje v praxi a teorii.

5. *Proč byla podle Vás mediální výchova zavedena až v polovině 90. let minulého století, když je v Německu poměrně dlouhá tradice mediální pedagogiky?*

Mediální výchova byla ve škole zavedena již dříve. Nejpozději od doby kinematografického reformního hnutí na začátku 20. století se staly mediálně pedagogické aktivity pro školu důležitými, ačkoliv zatím menší míře, než bylo požadováno. Také na konci druhé světové války (nejpozději od 50. let) hrály školní filmové dny důležitou roli a s větším rozšířením sledování televize v 60. letech a s vývojem školního sledování televize v 70. letech získala školní mediální pedagogika nové impulzy. V každém případě ukazuje první studie učebního plánu z 80. let, do které byly zahrnuty také učební plány ze 70. let, že v učebních plánech bylo zmíněno mnoho mediálně pedagogických témat (i když ne s požadovanou závazností). V 90. letech získala digitální média velkou pozornost, přičemž tím byla částečně popřena (také v kontextu škol) dlouhá tradice mediálně pedagogických úvah v Německu.

6. *Mají žáci/studenti zájem o mediální výchovu? Jak se staví k takto zaměřeným hodinám?*

Podle mých zkušeností a zkušeností mnoha zainteresovaných učitelů/učitelek: Ano. Můžeme s jistotou vycházet ze zájmu dětí a mladistvých, pokud jsou mediálně pedagogické aktivity přizpůsobeny jejím potřebám (což dokazuje také mnoho zpráv o zkušenostech).

Každopádně by ale byly potřeba další reprezentativní empirické výzkumy.

7. *Jak hodnotíte možnosti vzdělávání pedagogů, kteří chtějí ve školách učit mediální výchovu?*

Na jednotlivých odborných vysokých školách a univerzitách jsou do výuky zařazovány důležité mediálně pedagogické semináře (viz odpověď na otázku 4). V současné době se však na mnoha studijních místech vyvíjí nové studijní a zkušební řady (v souvislosti s přechodem na bakalářské a magisterské studijní cykly). Bylo by tedy dobré provést novou analýzu.

8. *Kdy a jakým způsobem by se podle Vás mělo začít s mediální výchovou?*

Mediální výchova popř. mediální vzdělání by mělo začít v raném dětství v rodině. Mělo by vždy probíhat podle stupně vývoje dětí nejprve na základě příkazů a zákazů, později na základě dohodnutých pravidel a příkladu a nakonec čím dál více díky pochopení mediálních souvislostí a jejich významu pro jednotlivce a společnost. Nakonec by tedy mělo být umožněno přiměřené, samostatně určené, kreativní a sociálně zodpovědné jednání ve světě utvářeném médií.

9. *Jakou roli hraje v mediální výchově rodina? Hraje vůbec nějakou?*

Rodina hraje mimořádně důležitou roli. Musíme vycházet z toho, že děti a mládí jsou v rodině (přinejmenším zpočátku) ve velké míře ovlivňováni zvyklostmi v používání médií, (jejich) úpravami a rozhovory na téma média, částečně jsou dokonce (před)ovlivněni. Později je velmi důležitá skupina vrstevníků. Také při školní mediální výchově by mělo probíhat spolupráce s rodiči.

1. *V 60. letech položil časopis merz otázku: „Co je to mediální pedagogika?“ Změnila by se definice mediální pedagogiky oproti definici z 60. let, kdyby se zeptal časopis dnes?*

Ano, „ta“ mediální pedagogika neexistuje, nýbrž je stále historicky vymezovaná, v neposlední řadě také skrze právě aktuální média. Na druhé straně existují určitě pedagogické základní otázky, které jsou podle mediálně-pedagogického přístupu a podle lidského obrazu konstantní. K tomu patří nutná mediálně-pedagogická práce orientovaná na jednání. Nová je určitě velmi vysoká interaktivita médií v dnešní době internetu, která nebyla před 10 lety představitelná. Vztaheno k internetu, představuje ale právě internet velké úkoly pro mediální pedagogiku a ochranu mládeže před médii.

2. *V čem vidíte nejdůležitější přínos mediální výchovy?*

Těžko se mi na to odpovídá, protože „ta“ mediální výchova také neexistuje. Myslím, že nejdůležitější je, aby děti a dospívající nebyli viděni jako pasivní schránky vůči mediálním účinkům, nýbrž že by se mohli krok za krokem naučit, jak média vybírat, dokázat je zhodnotit a s vlastní zodpovědností je také aktivně využívat.

3. *Podle mnohých autorů se mediální pedagogika ocitá (a to nejen v Německu) v krizi. Jak se podle Vás projevuje?*

Krize bývají z mého pohledu snadno vyvolané. Tak dobře jako dnes se mediální pedagogice v Německu nikdy předtím nedařilo. Každý politik požaduje mediální pedagogiku... Bohužel ale chybí nějaká strategie a kontinuita. Jednotlivé modelové projekty nakonec nepomůžou dál, hlavně s ohledem na chudé rodiny potřebujeme začlenění mediální pedagogiky jako povinný předmět do vzdělávání učitelů i do škol jako takových. To samé platí u vzdělávání vychovatelek. To v Německu chybí. Krize tedy existuje v rozporu mezi vysokými akademickými nároky, resp. Veřejným hlásáním politiků a skutečným začleňováním mediální pedagogiky do vzdělávání a výchovy. Situaci v jiných zemích nedokážu zhodnotit.

4. *Jakým směrem se podle Vás ubírá současná mediální pedagogika?*

V současné době se na mnoha místech snaží, aby byla mediální pedagogika zavedena jako povinný předmět do škol i do vzdělávání učitelů. Bohužel se mluvčí mediální pedagogiky nedokážou sjednotit, jaké jsou jejich centrální politické požadavky. Všeobecně se mediální pedagogika chová v Německu velmi nepoliticky, což vede k tomu, že veřejný pohled na mediální pedagogiku je difúzní. Možná že to souvisí s tím, že mluvčí mediální pedagogiky

jsou převážně profesori pedagogiky. Těm občas přijde těžké – co se týká politických požadavků – se jasně vyjádřit. Politici neberou mediální pedagogiku vážně.

5. *Proč byla podle Vás mediální výchova zavedena až v polovině 90. let minulého století, když je v Německu poměrně dlouhá tradice mediální pedagogiky?*

V Německu existuje pouze jedna spolková země, ve které je mediální výchova vyučovacím předmětem. Školy a vzdělávání jsou oproti médiím velmi ambivalentní: jako prostředek k vytváření výuky jsou média často nekriticky požadována. Média (jejich využití, účinky a společenský význam) nemají ale jako předmět výuky již řadu let žádné pevné místo ve školách i ve vzdělávání učitelů.

6. *Mají žáci/studenti zájem o mediální výchovu? Jak se staví k takto zaměřeným hodinám?*

Ano, bezpodmínečně. Tato výuka musí být jen pravidelně nabízena a musejí tu být kvalifikovaní učitelé (viz výše).

7. *Jak hodnotíte možnosti vzdělávání pedagogů, kteří chtějí ve školách učit mediální výchovu?*

V Německu už existuje řada vzdělávacích míst a možností, jak se velmi dobře kvalifikovat v oblasti mediální pedagogiky. Zpravidla však není pro (budoucí) pedagogy žádná povinnost, aby se zaobírali médii. Je to na základě dobrovolnosti, takže mnoho (budoucích) pedagogů se médii ve svém studiu vůbec nezabývá.

8. *Kdy a jakým způsobem by se podle Vás mělo začít s mediální výchovou?*

Už rodiče dětí do tří let by měli být citliví k tématu mediální výchovy.

9. *Jakou roli hraje v mediální výchově rodina? Hraje vůbec nějakou?*

Rodina je velmi důležitá pro mediální výchovu všech dětí do 12 let. Proto potřebujeme kvalifikaci a osvětu také pro rodiče. Rodina, školky a školy spolu musejí pracovat. Bohužel se rodiče dospívajících ještě stěží zajímají o to, jak jejich děti užívají média.

Příloha č. 2: Plné znění odpovědí respondentů v německém jazyce

Ben Bachmair

- 1. In den sechziger Jahren des letzten Jhs. stellte die Zeitschrift „merz“ die Frage: Was ist die Medienpädagogik? Würde sich die Definition der Medienpädagogik ändern, wenn die gleiche Frage jetzt kommen würde?*

Mit Sicherheit! Medienpädagogik ist heute weiter ausdifferenziert und angesichts der im Alltag selbstverständlichen Medienkonvergenz, der intensiveren Nutzung eines breiten und individualisierten „Medienrepertoires“ (U. Hasebrinck) ins Bewußtsein großer Bevölkerungsgruppen und auch in die Konzepte von Institutionen eingedrungen.

- 2. Was ist, Ihrer Meinung nach, der grösste Beitrag der Medienerziehung?*

Meinen Sie Autoren? So gesehen ist sicher Dieter Baacke wichtig, in GB David Buckingham, in Italien Roberto Giannatelli, in Dänemark Kirsten Drotner. IN anderen Ländern gibt es andere Schlüsselfiguren. Ich kenne keine Namen in der sowjetischen Filmerziehung; was ein Indiz dafür ist, dass wir diesen Teil der Medienerziehung völlig ausblenden.

- 3. Nach manchen Autoren ist jetzt die Medienpädagogik (nicht nur in Deutschland) in einer Krise. Wie zeigt sich es, Ihrer Meinung nach?*

„Krise“ sagt sich schnell. Dahinter steckt eine erzwungenen Transformation. Ich betreibe heute die Medienpädagogik international. So was bringt Unruhe ins eigene Denken. Dann gibt es das neue und recht unklare Konzept der Medienbildung als Alternative oder Ergänzung zum Konzept der Medienkompetenz. Sowas nehmen manche als unangenehm oer als Krise wahr. Wichtig ist, dass die Medienpädagogik nicht mehr die Kontrolle über die Praxis der Medeinkompetenzförderung hat. Die liegt bei finanzstarken Institutionen wie Schulministerien, Landesmedienanstalten. Zudem muss man sich innerhalb der Medienpädagogik um die Finanzierung und um Einfluss streiten.

- 4. Welche Richtung geht die jetztige Medienpädagogik in Deutschland? Wie sehen Sie ihre Zukunft?*

Die konvergenten, individualisierten und mobilen Medien fordern eine wesentlich erweiterte Theorie. Ich plädiere für eine Kulturökologie. Aber das ist eine eigenes und aufwändig zu

erörterndes Thema, zu ich mich in meinen beiden Büchern zur Medienbildung und im Buch mit den Londoner Kollegen zum Mobile Learning breit äußere.

5. *Warum wurde – Ihrer Meinung nach – die Medienerziehung in Schulen erst in den neunziger Jahren eingeführt, wenn die Medienpädagogik in Deutschland eine lange Tradition hat?*

Vorsicht, das Thema Schule ist heikel! Ich war lange gegen eine ‚verschulte‘ Medienerziehung und Medienkompetenzförderung, weil damit wesentliche theoretische Prämissen der Medienpädagogik ausgehöhlt werden. Wenn Medienerziehung auf einem ‚Aneignungsmodell‘ basiert, dann ist die Schule auch dafür der richtige Ort. Aber, Schule verweigert sich nicht nur bei der Medienerziehung tendenziell solch einem ‚Aneignungs‘-Ansatz. Die Briten sahen das immer anders und haben von Anfang an ein Schulfach eingeführt. Sie haben auch eine andere Theorie.

6. *Interessieren sich Schüler für Medienerziehung in Schulen? Haben sie Interesse für Unterrichtsstunden mit der Problematik der Medienerziehung?*

Das kommt auf das didaktische und pädagogische Konzept an. Wenn ich heute eine *Text+Bilder-Werkstatt* machen, dann finden das auch Risiko-Lernern gut. Ich integriere jedoch dabei mit dem Handy von ‚Schülern generierte Kontexte‘, greife ‚Kommunikationsketten‘ auf, biete ‚sensible ‚Entwicklungskontexte‘. Sie sehen, das hat auf den ersten Blick nicht so viel mit Medienerziehung zu tun.

7. *Wie bewerten Sie Möglichkeiten der Bildung für Pädagogen, die die Medienerziehung lehren wollen? Wo können sie eine gute Ausbildung bekommen?*

Wenn mich junge Leute fragen, wo sie Medienpädagogik studieren sollen, dann empfehle ich Magdeburg: Marotzki, Fromme, Jörissen. Oder in London das Institute of Education: Buckingham, Burn, Potter. Auch in Augsburg sind interessante neue und junge Professorinnen und Professoren.

8. *Wann und wie sollte die Medienerziehung (bei Kindern) nach Ihrer Meinung anfangen?*

Das fängt mit Spielzeug und Bilderbüchern an. Wenn Sie jedoch unter Medienerziehung all das einordnen, was unter ‚Anleitung zum xy-Gebrauch‘ fällt, dann sollte man die Kinder am besten davor verschonen und erst in Altersheimen damit beginnen.

9. *Was für eine Rolle spielt Familie in dem Prozess der Medienerziehung? Spielt sie überhaupt eine?*

Wie bei allen anderen Entwicklungsprozessen auch hat die Familie eine Schlüsselfunktion, die mit zunehmendem Alter an die Peers übergeht.

Christiane Brehm-Klotz

1. *In den sechziger Jahren des letzten Jhs. stellte die Zeitschrift „merz“ die Frage: Was ist die Medienpädagogik? Würde sich die Definition der Medienpädagogik ändern, wenn die gleiche Frage jetzt kommen würde?*

Diese Frage kann ich Ihnen in der Kürze der Zeit nur unzulänglich beantworten, da ich mich damit bisher nicht befasst habe. Aber es ist eine sehr interessante Frage.

Auf jeden Fall sehe ich 2 Aspekte, die des genaueren Hinsehens bedürfen:

- Durch die Konvergenz der Medien, das technische Zusammenwachsen, ist heute allein von der medialen Angebotsseite her sehr viel mehr möglich. Fernsehen kann man auch im Internet, Computerspielen mit dem Handy, Telefonieren über die Spielkonsole u.v.m.. Allein das beeinflusst natürlich auch die Aufgaben von Medienpädagogik und Medienerziehung.
- Früher war die Hauptforderung fortschrittlicher Medienpädagogen nach einer handlungsorientierten Medienpädagogik, nach aktiver Medienarbeit. Das ist heute z.T. obsolet, weil die heutigen Medien aktives Handeln voraussetzen, nur dass das heute nicht immer nur positive Wirkungen zeigt. Macht eine Jugendgruppe aktiv einen Videofilm selbst, dann lernen alle auch etwas über das Medium Film, seine dramaturgischen Möglichkeiten, seine Möglichkeit zur Beeinflussung und Suggestion, etc.. Nutzt jemand aktiv das Internet und bearbeitet z.B. seine Facebook-Seite, können durchaus negative Folgen auftreten, wie Verletzung von Persönlichkeitsrechten, Datenschutzverletzung etc. Heute müssen verstärkt Kompetenzen vermittelt werden, die eine bewußte Nutzung der neuen Medien für die eigenen Zwecke zum Ziel haben.

2. *Was ist, Ihrer Meinung nach, der grösste Beitrag der Medienerziehung?*

Wenn Medienerziehung ihre Rolle so erfüllt, wie ich sie mir vorstelle, dann wäre ihr größter Beitrag der zur Chancengleichheit in Bildung und Partizipation.

3. *Nach manchen Autoren ist jetzt die Medienpädagogik (nicht nur in Deutschland) in einer Krise. Wie zeigt sich es, Ihrer Meinung nach?*

Diese Frage beantwortet meiner Meinung nach am besten das medienpädagogische Manifest *Keine Bildung ohne Medien*.

4. *Welche Richtung geht die jetztige Medienpädagogik in Deutschland? Wie sehen Sie ihre Zukunft?*

Das JFF – Institut für Medienpädagogik (www.jff.de) hat im Anschluss an den Berliner Kongress vom März 2011 „Keine Bildung ohne Medien“ folgende Forderungen aufgestellt, die ich voll unterstütze.

5. *Warum wurde – Ihrer Meinung nach – die Medienerziehung in Schulen erst in den neunziger Jahren eingeführt, wenn die Medienpädagogik in Deutschland eine lange Tradition hat?*

Zwar hat die Medienpädagogik in Deutschland eine lange Tradition, war aber anfangs auf die außerschulische Jugendbildung beschränkt. Lehrerinnen und Lehrer vertraten eher die Meinung, dass Medienerziehung nicht Sache der Schule, sondern der Eltern sei. Auch in den 90er Jahren war das nicht viel anders. Unter Medienerziehung / Medienkompetenz für Schülerinnen und Schüler wurde vor allem die technische Kompetenz, die Handhabung von Computer und deren Anwendungsprogrammen verstanden.

6. *Interessieren sich Schüler für Medienerziehung in Schulen? Haben sie Interesse für Unterrichtsstunden mit der Problematik der Medienerziehung?*

Kinder und Jugendliche interessieren sich dann für Medienerziehung, wenn ihre Bedürfnisse und Interessen ernst genommen werden. Wenn man ihnen ihren Medienkonsum nur schlecht reden will, hören sie nicht mehr zu. So geht aber leider Medienerziehung in den Schulen noch oft vor. Setzt man mit Medienerziehung dort an, wo Schüler Spaß haben und versucht diese Faszination nachzuvollziehen, kann man sie auch für die Risiken der Medien sensibilisieren.

7. *Wie bewerten Sie Möglichkeiten der Bildung für Pädagogen, die die Medienerziehung lehren wollen? Wo können sie eine gute Ausbildung bekommen?*

Leider kenne ich nicht alle Ausbildungsstätten für Lehrer in Deutschland. Ich befürchte jedoch, dass sich in den letzten Jahren noch nicht allzuviel geändert hat, d.h. Medienerziehung ist noch immer kein selbstverständlicher Bestandteil der Lehrerbildung. In der Fort- und Weiterbildung tut sich jedoch Einiges. Auch gibt es Initiativen und Institutionen, die Materialien für Lehrkräfte entwickeln und zur Verfügung stellen.

8. *Wann und wie sollte die Medienerziehung (bei Kindern) nach Ihrer Meinung anfangen?*

Beim ersten Kontakt mit Medien, bei ihren ersten Fragen zu Medien; spätestens aber im

Kindergartenalter ab 3 bis 4 Jahren. Das Thema Fernsehen ist sicher bei fast allen Familien mit Kindern dieser Altersgruppe bereits Thema.

9. *Was für eine Rolle spielt Familie in dem Prozess der Medienerziehung? Spielt sie überhaupt eine?*

Die Familie spielt eine zentrale Rolle bei der Medienerziehung. Sie ist die erste Sozialisationsinstanz der Kinder. Eltern haben Vorbildwirkung auch in Bezug auf die Mediennutzung. Wenn es um die neuen Medien, wie Internet, Web 2.0, Handy oder Computerspiele geht, stehen Eltern allerdings oft ratlos da. Ihre Kinder gehen selbstverständlich mit diesen Medien um, sind fasziniert von den Möglichkeiten. Eltern hingegen sehen oft nur die Risiken, nicht die Chancen. In Deutschland gibt es viele Initiativen, die Fortbildungen für Eltern bieten. Hier werden Eltern fit gemacht, dass sie verstehen, was ihre Kinder mit den Medien machen und warum diese so faszinierend sind. Väter und Mütter bekommen Tipps an die Hand, wie sie Risiken erkennen und vorbeugen können. Die Chancen der neuen Medien wie Bildung, Partizipation, Integration etc werden aufgezeigt.

Horst Dichanz

1. *In den sechziger Jahren des letzten Jhs. stellte die Zeitschrift „merz“ die Frage: Was ist die Medienpädagogik? Würde sich die Definition der Medienpädagogik ändern, wenn die gleiche Frage jetzt kommen würde?*

Ja, erheblich: Die digitalen Medien und das Internet haben sowohl die technischen als auch die kommunikativen Bedingungen deutlich verändert, damit auch Voraussetzungen und Möglichkeiten der pädagogischen Nutzung der Medien. Schließlich: In Verbindung mit den Netzwerken des Web 2.0 sind neue und z.T. für die Pädagogik (noch) nicht erschlossene Kommunikationsformen entstanden. Die Forschung steht hier noch am Anfang, obwohl die Nutzung schon weit fortgeschritten ist.

2. *Was ist, Ihrer Meinung nach, der grösste Beitrag der Medienerziehung?*

Schwierig : Vor allem der stärker empirische Blick auf den Lebensalltag der Kinder und Jugendlichen als den Adressaten von Erziehung und Bildung, der heute besser – aufgrund der Ergebnisse der Medienforschung – wahrgenommen und berücksichtigt wird.

3. *Nach manchen Autoren ist jetzt die Medienpädagogik (nicht nur in Deutschland) in einer Krise. Wie zeigt sich es, Ihrer Meinung nach?*

Der Meinung bin ich nicht: Die Gegenstände der Medienpädagogik sind von jeher technischen wie kommunikativen Veränderungen unterworfen gewesen und mußten immer wieder neu bestimmt werden. Solche Veränderungen haben dazu geführt, dass die Medienforschung wie die Medienpädagogik generell heute eine feste und erweiterte Bedeutung in der Erziehungswissenschaft erhalten haben (Vgl. Neue Lehrstühle...)

4. *Welche Richtung geht die jetzige Medienpädagogik in Deutschland? Wie sehen Sie ihre Zukunft?*

Die Medienpädagogik wird weiterhin eine Subdisziplin der Allgem. Erziehungswissenschaft sein und bleiben, allerdings mit wachsender Bedeutung. Im informationellen Zeitalter gehört die Medienkompetenz zu den Grundkenntnissen und –fertigkeiten, die ein Heranwachsender zur Bewältigung seiner Umwelt, zum erfolgreichen Lernen und für die Ausübung der meisten heutigen Berufe unverzichtbar benötigt. Medienkompetenz wird sich weiter zur Grundkompetenz in allen Fächern entwickeln, die Medienpädagogik hat deshalb Anteil an der allgemeinen Grundbildung, zur Systematisierung der Alltagserfahrungen und für die Entwicklung von Spezialkompetenzen unterschiedlichster Art.

5. *Warum wurde – Ihrer Meinung nach – die Medienerziehung in Schulen erst in den neunziger Jahren eingeführt, wenn die Medienpädagogik in Deutschland eine lange Tradition hat?*

Ich sehe drei Gründe: Zum einen ist der Lehrerberuf – zumindest in Deutschland – traditionell eher konservativ gegenüber Neuerungen, vor allem wenn sie technisch sind. Zum zweiten haben Schulverwaltungen und Ministerien viel zu spät die Chancen der neuen Medien im Hinblick auf neue Lernmöglichkeiten erkannt. Schließlich haben Lehreraus- wie Weiterbildung viel zu spät, zu schwach und zu wenig strukturiert auf die neuen Entwicklungen reagiert und die Lehrer/Schulen allein gelassen, obwohl die Schüler schon weiter waren.

6. *Interessieren sich Schüler für Medienerziehung in Schulen? Haben sie Interesse für Unterrichtsstunden mit der Problematik der Medienerziehung?*

Aber sehr stark. In vielen Schulen gehen von ihnen entscheidende Impulse für die Medienarbeit voraus. Aber Medienerziehung ist kein „Lernfach“ im üblichen Sinne, Medienerziehung sollte vorrangig als Projektunterricht erfolgen, nicht in Unterrichtsstunden als Frontalunterricht.

7. *Wie bewerten Sie Möglichkeiten der Bildung für Pädagogen, die die Medienerziehung lehren wollen? Wo können sie eine gute Ausbildung bekommen?*

Wie schon gesagt: Medienerziehung sollte nicht „gelehrt“, sondern praktiziert werden: Ein umfangreiches Programm, zu dem es Tausende überzeugender Beispiele gibt (siehe die Schriften der Gesellschaft für Medien- und Kommunikationskultur, GMK). Dann kann Medienerziehung zum Schwerpunkt, zur Philosophie einer ganzen Schule werden, in der Medienerzieher eine sehr große Bedeutung haben. Medienerziehung muß vom ganzen Kollegium einer Schule, nicht nur von den Medienerziehern getragen werden.

8. *Wann und wie sollte die Medienerziehung (bei Kindern) nach Ihrer Meinung anfangen?*

Im vorschulischen Alter im Elternhaus und in enger Verbindung mit einer frühen **Leserziehung**.

9. *Was für eine Rolle spielt Familie in dem Prozess der Medienerziehung? Spielt sie überhaupt eine?*

Eigentlich die größte Rolle! Sie ist der Kern und Anfangspunkt jeder Medienerziehung, später als Vorbild bei der Entwicklung von Mustern der Mediennutzung.

Bernd Schorb

1. *In den sechziger Jahren des letzten Jhs. stellte die Zeitschrift „merz“ die Frage: Was ist die Medienpädagogik? Würde sich die Definition der Medienpädagogik ändern, wenn die gleiche Frage jetzt kommen würde?*

Im Kern nicht, was die Ziele betrifft. In den Begriffen wohl beispielsweise würde heute von Medienaneignung gesprochen und in den Medienbezügen, hier wäre der Bezug zu den digitalen Medien herzustellen.

2. *Was ist, Ihrer Meinung nach, der grösste Beitrag der Medienerziehung?*

Siehe 4.

3. *Nach manchen Autoren ist jetzt die Medienpädagogik (nicht nur in Deutschland) in einer Krise. Wie zeigt sich es, Ihrer Meinung nach?*

Im Positiven ist festzustellen, dass in immer weiteren Bereichen der Pädagogik und der pädagogischen Psychologie die Beschäftigung mit Medien zur Selbstverständlichkeit wird, was eine eigene Medienpädagogik überflüssig zu machen scheint. Negativ ist die Entwicklung an den Universitäten. Hier verschwinden die medienpädagogischen Lehrstühle bzw. Werden auf e-learning beschränkt.

4. *Welche Richtung geht die jetzige Medienpädagogik in Deutschland? Wie sehen Sie ihre Zukunft?*

Die Medienpädagogik muss die sich wandelnden Prozesse der Medienaneignung untersuchen, sie mit der Entwicklung der Medien in der Gesellschaft abgleichen und Modelle kreativen, reflexiv praktischen Handelns zur Beherrschung der Medien, ihrer Möglichkeiten und ihrer Gefahren, entwickeln.

5. *Warum wurde – Ihrer Meinung nach – die Medienerziehung in Schulen erst in den neunziger Jahren eingeführt, wenn die Medienpädagogik in Deutschland eine lange Tradition hat?*

Weil die deutsche Schule insgesamt fast allen Bereichen weit hinter der gesellschaftlichen Entwicklung zurück ist. Nur abfragbarer Wissenstoff wird gelehrt, was sich wegen der fragwürdigen, auf Messung angelegten Pisa Studien auch nicht so bald ändern wird.

6. *Interessieren sich Schüler für Medienerziehung in Schulen? Haben sie Interesse für Unterrichtsstunden mit der Problematik der Medienerziehung?*

Ja, wenn sie die Medien praktisch erproben dürfen und sich der Unterricht auf ihre Interessen bezieht. Nein, wenn der Unterricht bloße Medienkunde, also die abstrakte Vermittlung von Wissen über Medien ist.

7. *Wie bewerten Sie Möglichkeiten der Bildung für Pädagogen, die die Medienerziehung lehren wollen? Wo können sie eine gute Ausbildung bekommen?*

In der BRD an Fachhochschulen, wenn sie an Praxis orientiert sind, an einigen wenigen Universitäten, wenn sie an Forschung und Theorie interessiert sind und vor allem durch Weiterbildungen.

8. *Wann und wie sollte die Medienerziehung (bei Kindern) nach Ihrer Meinung anfangen?*

Dann wenn sich Kinder Medien zuwenden, also bereits beim Kleinkind.

9. *Was für eine Rolle spielt Familie in dem Prozess der Medienerziehung? Spielt sie überhaupt eine?*

Sie ist der wichtigste und damit prägende Lernort für Kinder – in allen Bereichen, auch für die Medienerziehung. Aber die Eltern haben nur selten die Kompetenz zu einer reflexiven und kritischen Medienerziehung.

Gerhard Tulodziecki

1. *In den sechziger Jahren des letzten Jhs. stellte die Zeitschrift „merz“ die Frage: Was ist die Medienpädagogik? Würde sich die Definition der Medienpädagogik ändern, wenn die gleiche Frage jetzt kommen würde?*

Zur Entwicklung des Begriffs „Medienpädagogik“ in der deutschsprachigen Literatur zitiere ich zunächst aus einem Beitrag, der in Kürze in einem (gedruckten) Sonderband der Online-Zeitschrift erscheinen wird [Tulodziecki, Gerhard (2011): Zur Entstehung und Entwicklung zentraler Begriffe bei der pädagogischen Auseinandersetzung mit Medien. Überarbeiteter Beitrag zur Herbsttagung 2010 der Sektion Medienpädagogik in der DGfE in Zürich, erscheint 2011 in deinem Sonderheft der Online-Zeitschrift „MedienPädagogik“]:

„Der Begriff „Medienpädagogik“ selbst hat sich erst in 1960er Jahren verbreitet – offenbar aus dem Bestreben heraus, einen allgemeinen Begriff für die pädagogische Auseinandersetzung mit dem immer größer gewordenen Spektrum an Massenmedien zu finden. So gibt es aus dem Jahr 1963 eine Schrift von Ruprecht mit dem Titel „Medienpädagogik in der Lehrerbildung“ und aus dem Jahr 1964 die Arbeit von Kerstiens „Zur Geschichte der Medienpädagogik in Deutschland“. Des Weiteren hat Chresta im Jahr 1965 einen Beitrag mit dem Titel „Medienpädagogik in der Schweiz“ publiziert. Dabei wird der Begriff der Medienpädagogik – wie es bis heute üblich ist – auch „rückwirkend“ für Ansätze genutzt, in denen das Wort Medienpädagogik selbst noch nicht vorkommt. ...

Bei der anfänglichen Begriffsverwendung von Medienpädagogik blieb zum Teil offen, ob damit vor allem die Nutzung audiovisueller Hilfsmittel für Zwecke des Lehrens und Lernens, schwerpunktmäßig die Thematisierung der Massenmedien als Gegenstand von Unterricht oder beides gemeint war. Auch der Versuch von Kerstiens (1971a, S. 214), zwischen einer Medienpädagogik im weiteren Sinne (alle theoretischen Reflexionen zur vielgestaltigen „Rolle der Medien im Erziehungsfeld“) und einer Medienpädagogik im engeren Sinne („Theorie der Erziehung, die den Menschen zur sachgerechten Teilnahme an der öffentlichen medialen Kommunikation“ befähigen soll) zu unterscheiden, erwies sich auf Dauer nicht als tragfähig. Begriffliche Unklarheiten bzw. Überschneidungen waren zudem dadurch bedingt, dass in den 1960er Jahren weitere Begriffe wie Medienkunde, Mediendidaktik und Medienerziehung auftauchten und verwendet wurden (vgl. z.B. Kerstiens 1971b). Auch in gegenwärtigen Diskussionen ist keineswegs immer geklärt, ob „Medienpädagogik“ eher als komplementärer Begriff zu anderen Begriffen zu verstehen ist, ob er synonym mit anderen Begriffen verwendet wird oder ob ihm eine Funktion als Oberbegriff zu den anderen Begriffen zukommt.

Obwohl der Sprachgebrauch bezüglich dieser Frage bis heute nicht eindeutig ist, hat sich im Laufe der Zeit in fachlichen Zusammenhängen vor allem die Auffassung durchgesetzt, den Begriff Medienpädagogik als Oberbegriff zu verwenden. So haben Kösel und Brunner schon 1970 – vor dem Hintergrund der sich entwickelnden Begriffsverwendung – im Pädagogischen Lexikon von Horney et al. festgestellt: „Als Wissenschaft mit grundlegendem und systematischem Charakter untersucht die M. [Medienpädagogik] die Bedingungen, Grenzen, Voraussetzungen und das Wesen einer Erziehung *zu* den Medien und einer Erziehung *durch* die Medien“ (S. 354). Besonders deutlich im Sinne einer Verwendung als Oberbegriff argumentieren am Ende der 1970er Jahre Neubauer und Tulodziecki: „Medienpädagogik umfasst in unserem Verständnis alle Fragen der pädagogischen Bedeutung von Medien.“ (1979, S. 15). Dabei werden vier Aspekte der Medienpädagogik unterschieden: Medienkunde, Mediendidaktik, Medienerziehung und Medienforschung (ebd.). Von diesen erweisen sich die Mediendidaktik und Medienerziehung aus handlungsbezogener Sicht als zentrale Teilgebiete der Medienpädagogik, während der Medienkunde und der Medienforschung als kenntnis- und erkenntnisorientierten Bereichen vor allem eine unterstützende Funktion zukommt (vgl. Tulodziecki 1979, S. 111). In Übereinstimmung damit stellen auch Fröhlich (1982, S. 7 ff.) und Issing (1987, S. 24 ff.) mit ihren begrifflichen und systematischen Überlegungen die Medienpädagogik als Oberbegriff dar und kennzeichnen sie durch die beiden Teilgebiete der Medienerziehung und Mediendidaktik, wobei zugleich Zusammenhänge bzw. Überschneidungen zwischen beiden Hauptgebieten thematisiert werden.

Unter Ausweitung der begrifflichen Überlegungen von Neubauer und Tulodziecki (1979) formulieren Hüther und Schorb (2005) in ihrem Band zu medienpädagogischen Grundbegriffen: „Medienpädagogik umfasst alle Fragen der pädagogischen Bedeutung von Medien in den Nutzungsbereichen Freizeit, Bildung und Beruf. Dort wo Medien als Mittel der Information, Beeinflussung, Unterhaltung, Unterrichtung und Alltagsorganisation Relevanz für die Sozialisation des Menschen erlangen, werden sie zum Gegenstand der Medienpädagogik“ (S. 265). Etwas anders akzentuiert lässt sich aus meiner Sicht auch formulieren: *Medienpädagogik* umfasst alle pädagogisch relevanten und potenziell handlungsanleitenden Sätze mit Medienbezug und deren Reflexion unter Einbezug empirischer Forschungsergebnisse und normativer Vorstellungen bzw. medienkundlicher und medientheoretischer, lern- und lehrtheoretischer sowie sozialisations-, erziehungs- und bildungstheoretischer Grundlagen (vgl. auch Tulodziecki/ Herzig/ Grafe 2010, S. 37 ff.).“ (Zitatende)

Demnach ist die anfängliche Ambivalenz des Begriffs in den 1960er Jahren heute im

Wesentlichen durch die Nutzung als Oberbegriff aufgehoben und gleichzeitig hat eine Ausdifferenzierung im obigen Sinne stattgefunden. Inhaltlich ist zudem wichtig, dass in den Begriff der Medienpädagogik auch die Bemühungen um die Frage der digitalen Medien (Computer und Internet) aufgenommen wurden.

2. *Was ist, Ihrer Meinung nach, der grösste Beitrag der Medienerziehung?*

Der wichtigste Beitrag der Medienpädagogik besteht m.E. darin, ein Lernumfeld zu schaffen, das es Kindern und Jugendlichen und auch Erwachsenen erlaubt und nahelegt, die Kompetenz zu erwerben, die ihnen ein sachgerechtes, selbst bestimmtes, kreatives und sozialverantwortliches Handeln in einer von Medien mitgestalteten Welt ermöglicht (einschließlich ihrer intellektuellen, affektiv-motivationalen ästhetisch-kulturellen und sozial-moralischen Dimensionen). (Vgl. Auch die Antwort zu 4.)

3. *Nach manchen Autoren ist jetzt die Medienpädagogik (nicht nur in Deutschland) in einer Krise. Wie zeigt sich es, Ihrer Meinung nach?*

Der Begriff „Krise“ trifft meines Erachtens *nicht* im engeren Sinne des Wortes zu. Man sollte letztlich eher von einzelnen Problemlagen der Medienpädagogik sprechen. Als solche habe ich in einem betreffenden Beitrag [vgl. Tulodziecki (2005) „Medienpädagogik in der Krise?“ in Kleber, H. (Hrsg.)] drei Problemlagen beschrieben, die meines Erachtens auch heute noch im Wesentlichen gelten: (1) Bezüglich der bildungspolitischen und öffentlichen Wahrnehmung stehen Fragen der Medien *nicht* mehr so im Mittelpunkt, wie es in den 1990er Jahren – allerdings nur bezogen auf die digitalen Medien – war. Mit den internationalen Vergleichstudien (PISA) sind deren Ergebnisse und Konsequenzen (Bildungsstandards und Kerncurricula für Sprachen, Mathematik und Naturwissenschaften) in den Mittelpunkt des Interesses gerückt sind, sodass Fördermittel für die Medienpädagogik nur noch sehr begrenzt fließen bzw. abgezogen worden sind. (2) Es gibt zwar viele erfolgversprechende Konzepte und Ideen sowie gute Beispiele und Materialien für die medienpädagogische Praxis, aber nach wie vor ist die Umsetzung nicht in der wünschenswerten Breite in der Schule und in der Lehrerbildung erfolgt. Dies liegt u.a. an der mangelnden Verbindlichkeit medienpädagogischen Ziele und Methoden in den Richtlinien und Lehrplänen sowie an der mangelnden Aus- und Weiterbildung von Pädagogen im Bereich der Medienpädagogik. (3) Die „Medienpädagogik“ hat sich als Wissenschaftsdisziplin – trotz deutlicher Fortschritte in den letzten Jahren – noch nicht im wünschenswerten Maße an den Universitäten und Fachhochschulen durchgesetzt, sodass es dort zu wenig Professuren für Medienpädagogik gibt.

4. *Welche Richtung geht die jetzige Medienpädagogik in Deutschland? Wie sehen Sie ihre Zukunft?*

Generell kann man erwarten, dass die Medienpädagogik in Deutschland von großer Bedeutung bleibt. Dies hängt letztlich damit zusammen, dass ein wesentlicher Teil der „Weltaneignung“ von Kindern, Jugendlichen und Erwachsenen – bewusst oder unbewusst – über die Medien verläuft und dass Medienkompetenz und Medienbildung wichtige Elemente beruflicher und wirtschaftlicher Kompetenz ausmachen sowie als Voraussetzungen für kulturelle und gesellschaftliche Teilhabe gelten müssen.

Bei einer differenzierten Betrachtung sind bezüglich der Richtung der Medienpädagogik viele verschiedene Aspekte zu bedenken. Dies spiegeln sich in der Zusammenfassung und in dem Ausblick aus einem früheren Beitrag [Tulodziecki, G. (2005): Zur Situation der Medienpädagogik in der Bundesrepublik Deutschland. In: MedienPädagogik. Online-Zeitschrift. 05.10.2005], dessen Aussagen m.E. auch heute noch in wesentlichen Punkten zutreffen (aktuelle Ergänzungen in ROT):

„Wenn im Rahmen dieses Beitrags die Studien der Medienpädagogik in der Bundesrepublik Deutschland nur überblicksartig mit einigen Ausschnitten dargestellt werden konnte, sind doch einzelne in zusammenfassender und thesenartiger Form verwiesen werden:

- (1) Die deutsche Diskussion zur Medienpädagogik ist durch eine große Begriffsvielfalt geprägt. Sowohl der Medienbegriff als auch Bezeichnungen für Teilgebiete werden nicht einheitlich verwendet, wenn auch die Tendenz feststellbar ist, den Medienbegriff explizit oder implizit als Funktionsbegriff im Sinne technisch unterstützter Kommunikation zu nutzen, dabei mediale Aspekte von Computer und Internet einzubeziehen und den Begriff der Medienpädagogik als Oberbegriff für praktische Medienverwendung und Medienerziehung bzw. Medienbildung sowie für korrespondierende wissenschaftliche Aktivitäten im Sinne von Mediendidaktik und Medienerziehungs- bzw. Medienbildungstheorie zu nutzen. [Ergänzung: Ich selbst würde bevorzugen, wenn „Medienpädagogik“ konsequenter im oben genannten Sinne (siehe 1) verwendet würde bzw. als Oberbegriff für die Mediendidaktik und eine Theorie medienbezogener Erziehungs- und Bildungsaufgaben, vgl. auch die unter 1. zitierte Quelle).
- (2) Die Mediendidaktik und die Medienerziehungs- bzw. Medienbildungstheorie haben sich in Deutschland lange Zeit eher parallel als aufeinander bezogen entwickelt. Tendenziell wird zwar bis heute – zu recht – die Unterschiedlichkeit der Fragestellungen und der Perspektiven betont, dennoch erfolgt zunehmend eine Bezugnahme auf die jeweils andere Perspektive.
- (3) Bei der Mediendidaktik ist in der deutschen Diskussion – auch unter dem Einfluss internationaler Ansätze – eine Entwicklung vom Lehrmittelkonzept über das Arbeitsmittel-,

Baustein- und Systemkonzept zum Lernumgebungskonzept festzustellen, wobei allerdings --in Abhängigkeit von jeweils gegebenen Bedingungen – jedes der Konzepte eine gewisse Bedeutung behält. Die Wendung zum Lernumgebungskonzept wird zum einen durch die technischen Entwicklungen im Bereich von Computer und Internet gestützt und zum anderen durch handlungsorientierte didaktische Ansätze sowie durch psychologische Konzepte im Sinne situierten Lernens. Durch das Lernumgebungskonzept soll eine angemessene Balance zwischen Instruktion und Konstruktion ermöglicht werden.

- (4) Im Bereich der Forschung und Entwicklung zur Mediendidaktik gibt es vielfältige Ansätze methodologischer und praktischer Art . Methodologisch gesehen existieren in der Forschung neben einem experimentellen Vorgehen auch vielfältige Erhebungen und Evaluationen, wobei nach einer Phase stärkerer Auseinandersetzung zwischen Vertretern quantitativ und qualitativ orientierten Verfahren heute häufig auch Mischformen anzutreffen sind. Durch die Entwicklung im Bereich Computer und Internet sind zahlreiche Entwicklungsprojekte angeregt und gefördert worden. Allerdings wurde zu wenig auf eine forschungsmäßige Bedeutung geachtet. Wünschenswert wäre eine stärkere Orientierung an einer theoriegeleiteten Entwicklung und Evaluation.
- (5) In der Bundesrepublik Deutschland hat sich der Umfang der für die Medienverwendung in Bildungseinrichtungen zur Verfügung gestellten Medienangebote weiter vergrößert. Dabei wurden Medienangebote zunehmend in computerbasierter Form oder in kombinierter Form, z.B. zusammen mit Printmedien, produziert. Hinsichtlich der Medieninformation - distribution und -beratung kommt dem System der Bildstellen und Medienzentren – bei einem Wandel der Aufgaben – weiterhin eine große Bedeutung zu. Bei insgesamt wachsendem Angebot ist allerdings die Bedeutung der Rundfunksendungen für das institutionalisierte Lehren und Lernen seit der Einführung des privaten Rundfunks stark zurückgegangen.
- (6) Trotz zahlreicher Entwicklungs- und Ausstattungsprojekte in den 1990er und 2000er Jahren bleibt der Umfang der Nutzung von Medien, die einen höheren technischen Aufwand erfordern, in Bildungseinrichtungen weit hinter den Erwartungen zurück. Insbesondere ist die Nutzung von Computer und Internet in Deutschland im Vergleich zu anderen OECD Staaten am schwächsten ausgeprägt. (Ergänzung: Tendenziell ist jedoch eine Zunahme festzustellen und auch weiterhin zu erwarten).
- (7) Neben der Diskussion und den Aktivitäten zur Medienverwendung für Lehr- und Lernprozesse gibt es in Deutschland – auch im Vergleich zu anderen Staaten – eine relativ umfangreiche und ausgeprägte Diskussion und viele Aktivitäten zur Medienerziehung bzw. Medienbildung. Konzeptionell hat sich die Diskussion von behütend-pflegenden Ansätzen über ästhetisch-kulturorientierte, funktional-systemorientierte und kritisch-materialistischen Konzepte zu

handlungs- und interaktionsorientierten Konzepten entwickelt, wobei es besondere Ausprägungen in Richtung eher wahrnehmungsorientierter und eher entwicklungsorientierter Ansätze gibt. In medienerzieherischen Diskussionen in Deutschland bleiben allerdings auch vorangehende Konzepte mit einzelnen ihrer Leitideen virulent. Zudem gibt es eine insgesamt umfangreiche Diskussion um den Begriff der Medienkompetenz. (Ergänzung: ... und zur Zeit zur Medienbildung.)

- (8) Die medienerzieherisch relevante Forschung steht in Deutschland im Kontext internationaler Entwicklungen. Dabei ist durch deutsche Forschungsvorhaben ein besonderer Beitrag zu einer qualitativ vorgehenden und strukturanalytisch, medienbiographisch oder medienökologisch orientierten Forschung geleistet worden. Im Bereich der Entwicklungsprojekte dominiert neben der bloßen Entwicklung aus methodologischer Sicht die Evaluation. Allerdings wären hier häufig kleinere Standards und eine stärkere Theorieorientierung wünschenswert. Auch besteht ein Desiderat an Studien, die Zusammenhänge zwischen Voraussetzungen, medienerzieherischen Prozessen und Ergebnissen aufklären.
- (9) Für die Medienerziehung (bzw. Medienbildung) gibt es zahlreiche Anregungen und Empfehlungen, Projekt- und Unterrichtsbeispiele für alle Zielgruppen: für Familie und Kindergarten, für Schule und Jugendarbeit, für Erwachsenenbildung und Arbeit mit Senioren. Entsprechende Materialien liegen in gedruckter oder elektronischer Form vor. Über den Deutschen Bildungsserver sowie die Bildungsserver der Länder sowie die Server anderer Anbieter sind vielfältige Anregungen und Unterstützungen für medienerzieherische Überlegungen und Aktivitäten verfügbar.
- (10) Trotz aller Materialien und trotz vieler interessanter und wichtiger Projekte in Kindergarten, Schule, Jugendarbeit, Erwachsenenbildung und Seniorenarbeit lässt die Quantität und zum Teil auch die Qualität medienerzieherischer Arbeit in Bildungs- und Jugendeinrichtungen noch viele Wünsche offen. Trotz der Ermöglichung und zum Teil einer besonderen Einforderung von Medienerziehung bzw. Medienbildung insgesamt im deutschen Bildungswesen (noch) nicht mit hinreichender Verbindlichkeit und in der notwendigen Breite verankert.
- (11) Für die Ausbildung von Pädagoginnen und Pädagogen in der Medienpädagogik gibt es verschiedene Pflicht-, Wahlpflicht- und Wahlangebote in Ausbildungs- und Studiengängen. Auch in der Lehrerausbildung sind dazu vielfältige Anstrengungen unternommen worden, die von der Integration der neuen Medien als Mittel und Inhalt des regulären Lehramtstudiums über Dokumentationsmöglichkeiten durch ein Portfolio bis zur Chance reichen, eine medienbezogene Zusatzqualifikation zu erwerben. Auch in der Fortbildung gab und gibt es zahlreiche Aktivitäten und Maßnahmen. Dennoch zeigen einzelne Untersuchungen, dass bezüglich einer bedarfsgerechten Ausbildung in der Breite noch viele Wünsche offen bleiben.

(12) In Deutschland existieren mehrere Institute sowie Fachgesellschaften und wissenschaftliche Arbeitsgruppen, die sich der Medienpädagogik in Entwicklung, Lehre und/oder Forschung widmen. So verwundert es auch nicht, dass Interessierte auf umfangreiche Materialien (siehe oben) und praktisch und/oder wissenschaftlich orientierte Literatur zurückgreifen können. Zugleich gibt es verschiedene Fördermöglichkeiten, wobei die Möglichkeiten der Förderung durch die Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG) noch nicht ausgeschöpft erscheinen.

Zur Zeit zeichnen sich vor dem Hintergrund dieser zusammenfassenden Charakterisierung außer der nach wie vor bestehenden generellen Herausforderung, für eine bessere Verankerung und Umsetzung von Medienpädagogik in der Praxis Sorge zu tragen, neue Herausforderungen ab. Solche Herausforderungen sollen im Folgenden in aller Kürze angesprochen werden:

Angesichts der Entwicklungen im Bereich von Computer und Internet hat die Verwendung computerbasierter Medien in Bildungseinrichtungen und damit mindestens dieser Teil von Medienpädagogik mehr als ein Jahrzehnt lang in Deutschland eine besonders bildungspolitische Aufmerksamkeit und finanzielle Förderung erfahren. Wenn die Fördermittel (leider) auch schwerpunktmäßig in die Ausstattung ohne hinreichende Absicherung durch angemessene Innovation- und Implementationsstrategien flossen, wurde zunehmen doch die Notwendigkeit einer begleitenden Aus- und Fortbildung (insbesondere von Lehrkräften) sowie einer begleitenden Konzeptentwicklung und Forschung erkannt. Mit der Diskussion um die PISA-Ergebnisse verschiebt sich das öffentliche Interesse weg von den Medien auf Lesekompetenz, mathematische und naturwissenschaftliche Kompetenz, auf Bildungsstandards, Kerncurricula und Ganztagschule – wobei im Übrigen ein Zusammenhang dieser Themen mit Medienfragen besteht, der häufig jedoch übersehen wird. Auf jeden Fall ist zunächst zu konstatieren, dass Fragen der Computer- bzw. Medienverwendung kein zentrales Thema der Bildungspolitik mehr sind und Fördergelder an andere Bereiche fließen, zudem Ausgaben in medienpädagogischen Feldern – angesichts der generellen Mittelknappheit – gekürzt werden und auch bislang eigenständige Medieneinrichtungen mit dem Ziel der Ersparnis verkleinert und in andere Einheiten integriert werden.

Bei dieser Situation wird es einerseits darauf ankommen, die Qualität bisheriger medienpädagogischer Arbeit auch ohne ständige öffentliche Aufmerksamkeit zu erhalten und wenn möglich zu verbessern, und andererseits das Bewusstsein zu schärfen, dass die Medienfrage – unabhängig von rasanten Entwicklungen im Bereich von Informations- und Kommunikationstechnologien – für Erziehung und Bildung von zentraler Bedeutung bleibt: geschieht die Aneignung von Welt doch – ob gewollt oder ungewollt – zum großen Teil auf der Grundlage medialer Erfahrung.

Im Detail bieten die neuen Entwicklungen darüber hinaus auch einzelne Chancen für die

Medienpädagogik. Drei davon werden besonders hervorgehoben:

- Die Forderung nach Bildungsstandards und Kerncurricula ist bei der Umsetzung in Lehr- oder Bildungspläne mit der Intention verknüpft, nur einen Teil schulischer Arbeit durch Kerncurricula festzulegen und den Schulen Freiräume für eigene curriculare Entwicklungen u.a. zu fächerübergreifenden Themen, zu geben. Beispielsweise ist nach den Bildungsplänen von Baden-Württemberg ein Drittel der Schulzeit für schulspezifische curriculare Anteile vorgesehen. Ähnliche Tendenzen gibt es in anderen Bundesländern. Damit besteht eine Chance, innerhalb der Schulen geeignete medienpädagogische Konzepte zu entwickeln.
- Die Entwicklungen im Bereich der Ganztagschulen eröffnen weitere Chancen für die medienpädagogische Arbeit. Insbesondere tun sich damit auch neue Möglichkeiten der Zusammenarbeit von Schule sowie kommunaler Jugend- und Kulturarbeit auf.
- Die Entwicklungen in den Hochschulen zu Bachelor- und Masterstudiengängen bieten einerseits die Möglichkeit, medienpädagogische Module in verschiedenen Studiengängen zu verankern und zum anderen eigenständige Masterstudiengänge im Medienbereich mit größeren medienpädagogischen Anteilen zu konzipieren.

Ob die damit gegebenen Chancen in Deutschland wahrgenommen werden bzw. werden können, hängt von verschiedenen Faktoren ab. In jedem Fall wird es aber darauf ankommen, dass sich die Medienpädagogik konstruktiv in solche und ähnliche Entwicklungen einbringt und sich selbst damit auch die Möglichkeit der Weiterentwicklung in Praxis und Theorie eröffnet.

5. *Warum wurde – Ihrer Meinung nach – die Medienerziehung in Schulen erst in den neunziger Jahren eingeführt, wenn die Medienpädagogik in Deutschland eine lange Tradition hat?*

Die Medienerziehung wurde in den Schule schon früher eingeführt. Spätestens seit der Kinoreformbewegung zum Beginn des 20. Jahrhunderts wurden medienpädagogische Aktivitäten für die Schule bedeutsam, wenn auch noch nicht in der wünschenswerten Breite. Auch nach Ende des zweiten Weltkrieges spielten Schulfilmtage (spätestens von den 1950er Jahren an) eine Rolle, und mit der stärkeren Verbreitung des Fernsehens in den 1960er Jahren und der Entwicklung des Schulfernsehens in den 1970er Jahren erhielt auch die schulische Medienpädagogik neue Impulse. Auf jeden Fall zeigt die erste Lehrplanstudie aus den 1980er Jahren [Eschenauer, B. (1989): Medienpädagogik in den Lehrplänen. Gütersloh: Verlag Bertelsmann Stiftung], in die auch Lehrpläne aus den 1970er Jahren einbezogen wurden, dass in den Lehrplänen viele medienpädagogische Themen angesprochen werden (wenn auch nicht mit der wünschenswerten Verbindlichkeit). In den 1990er Jahren erhielten die digitalen Medien eine besondere Aufmerksamkeit, wobei zum Teil die lange Tradition

medienpädagogischer Überlegungen in Deutschland (auch in schulischen Kontexten) negiert wurde.

6. *Interessieren sich Schüler für Medienerziehung in Schulen? Haben sie Interesse für Unterrichtsstunden mit der Problematik der Medienerziehung?*

Nach meinen Erfahrungen und nach den Erfahrungen vieler engagierter Lehrer(innen): Ja. Man kann auch mit Sicherheit vom Interesse der Kinder und Jugendlichen ausgehen, wenn die medienpädagogischen Aktivitäten auf ihre Bedürfnisse abgestimmt sind (was auch viele Erfahrungsberichte zeigen). Allerdings wären weitere und repräsentative empirische Untersuchungen hierzu wünschenswert.

7. *Wie bewerten Sie Möglichkeiten der Bildung für Pädagogen, die die Medienerziehung lehren wollen? Wo können sie eine gute Ausbildung bekommen?*

An einzelnen Fachhochschulen und Universitäten sind wichtige medienpädagogische Veranstaltungen in die Ausbildung integriert (siehe auch Antwort zu Frage 4.). Allerdings werden zur Zeit an vielen Studienorten neue Studien- und Prüfungsordnungen entwickelt (im Zuge der Umstellung auf Bachelor- und Masterstudiengänge). Insofern wäre eine neue Analyse wünschenswert.

8. *Wann und wie sollte die Medienerziehung (bei Kindern) nach Ihrer Meinung anfangen?*

Medienerziehung bzw. Medienbildung sollte in der frühen Kindheit in der Familie beginnen. Sie sollte jeweils gemäß dem Entwicklungsstand der Kinder zunächst über Gebote und Verbote, dann über vereinbarte Regeln sowie Vorbild und schließlich und zunehmend über Einsicht in die medialen Zusammenhänge und ihre Bedeutung für Individuum und Gesellschaft erfolgen. So soll letztlich ein sachgerechtes, selbst bestimmtes, kreatives und sozialverantwortliches Handeln in einer von Medien mitgestalteten Welt möglich werden.

9. *Was für eine Rolle spielt Familie in dem Prozess der Medienerziehung? Spielt sie überhaupt eine?*

Die Familie spielt eine eminent wichtige Rolle (vgl. Antwort zu 6.). Man muss davon ausgehen, dass Kinder und Jugendliche (mindestens zunächst) in starkem Maße durch die Mediennutzungsgewohnheiten und die Regelungen sowie Gespräche zu Medien in der Familie beeinflusst, zum Teil sogar (vor)geprägt sind. Später wird dann die peer group sehr wichtig. Auch bei der schulischen Medienbildung sollte eine Zusammenarbeit mit den Eltern erfolgen.

Thomas Voss

- 1. In den sechziger Jahren des letzten Jhs. stellte die Zeitschrift „merz“ die Frage: Was ist die Medienpädagogik? Würde sich die Definition der Medienpädagogik ändern, wenn die gleiche Frage jetzt kommen würde?*

Ja, „die“ Medienpädagogik gibt es nicht, sondern sie ist immer historisch bedingt, nicht zuletzt auch durch die jeweils aktuellen Medien. Auf der anderen Seite gibt es sicherlich pädagogische Grundfragen, die je nach medienpädagogischen Ansatz und je nach Menschbild, konstant sind. Dazu gehört die notwendige Handlungsorientierung medienpädagogischer Arbeit. Neu ist sicherlich die im Web2.0-Zeitalter im Jahre 2011 sehr hohe Interaktivität der Medien, das war selbst vor 10 Jahren unvorstellbar. Bezogen auf das Internet stellen sich aber auch die größten Aufgaben für die Medienpädagogik und den Kinder- und Jugendmedienschutz.

- 2. Was ist, Ihrer Meinung nach, der grösste Beitrag der Medienerziehung?*

Das fällt mir sehr schwer, zu beantworten, weil es „die“ Medienerziehung eben nicht gibt. Ich denke zentral ist, dass Kinder und Jugendliche nicht als passive Behälter für Medieneinflüsse gesehen werden, sondern schrittweise lernen können, Medien auszuwählen, zu bewerten und eigenverantwortlich und auch aktiv zu nutzen.

- 3. Nach manchen Autoren ist jetzt die Medienpädagogik (nicht nur in Deutschland) in einer Krise. Wie zeigt sich es, Ihrer Meinung nach?*

Krisen werden aus meiner Sicht zu leicht hervorgerufen. So gut wie heute, ging es der Medienpädagogik in Deutschland noch nie. Jeder Politiker will Medienpädagogik... Leider fehlt es aber an Strategie und Kontinuität. Einzelne Modellprojekte helfen letztlich nicht weiter, vor allem im Blick auf arme Familien brauchen wir die Integration der Medienpädagogik als Pflichtangebot in die Lehrerbildung und in das Schulangebot. Gleiches gilt für die Ausbildung von Erzieherinnen. Davon sind wir in Deutschland weit entfernt. Die Krise besteht also in dem Widerspruch zwischen den hohen akademischen Ansprüchen bzw. den öffentlichen Ankündigungen der Politik und der tatsächlichen Integration der Medienpädagogik in Bildung und Ausbildung. Die Situation in anderen Ländern kann ich nicht beurteilen.

4. *Welche Richtung geht die jetzige Medienpädagogik in Deutschland? Wie sehen Sie ihre Zukunft?*

Derzeit wird an vielen Stellen versucht, Medienpädagogik als Pflichtangebot in Schule und Lehrerbildung aufzunehmen. Leider können sich die Wortführer der Medienpädagogik nicht einigen, was ihre zentralen politischen Forderungen sind. Überhaupt verhält sich die Medienpädagogik in Deutschland sehr unpolitisch, was dazu führt, dass das öffentliche Ansehen der Medienpädagogik seit vielen Jahren diffus ist. Möglicherweise hat das auch damit zu tun, dass die Wortführer der Medienpädagogik überwiegend Pädagogik-Professoren sind. Diesen fällt es manchmal schwer, sich bezogen auf politische Forderungen klar auszudrücken. Von der Politik wird die Medienpädagogik nicht ernst genommen.

5. *Warum wurde – Ihrer Meinung nach – die Medienerziehung in Schulen erst in den neunziger Jahren eingeführt, wenn die Medienpädagogik in Deutschland eine lange Tradition hat?*

Es gibt nur ein (kleines) Bundesland in Deutschland, in dem Medienbildung ein Unterrichtsfach ist. Schule und Bildung sind gegenüber Medien sehr ambivalent: Als Mittel zur Unterrichtsgestaltung werden Medien oft unkritisch in Anspruch genommen. Medien (Nutzung, Wirkung, gesellschaftliche Bedeutung) selbst als Unterrichtsgegenstand haben seit vielen Jahren aber keinen festen Platz in Schule und Lehrerbildung.

6. *Interessieren sich Schüler für Medienerziehung in Schulen? Haben sie Interesse für Unterrichtsstunden mit der Problematik der Medienerziehung?*

Ja unbedingt. Man muss diesen Unterricht nur regelmäßig anbieten und die Lehrer qualifizieren (siehe oben).

7. *Wie bewerten Sie Möglichkeiten der Bildung für Pädagogen, die die Medienerziehung lehren wollen? Wo können sie eine gute Ausbildung bekommen?*

Es gibt schon gute Ausbildungsstellen in Deutschland und Möglichkeiten, sich medienpädagogisch sehr gut zu qualifizieren. Nur in der Regel gibt es für Pädagogen keine Pflicht, sich mit Medien auseinanderzusetzen, sondern das ist freigestellt, so dass sich viele Pädagogen in ihrer Ausbildung nicht mit Medien beschäftigen.

8. *Wann und wie sollte die Medienerziehung (bei Kindern) nach Ihrer Meinung anfangen?*

Schon Eltern von Kindern unter 3 Jahren sollten sensibel sein zum Thema Medienerziehung.

9. *Was für eine Rolle spielt Familie in dem Prozess der Medienerziehung? Spielt sie überhaupt eine?*

Familie ist sehr wichtig für die Medienerziehung aller Kinder unter 12 Jahren. Deshalb brauchen wir Elternqualifizierung und Elternaufklärung. Familie, Kindertage und Schulen müssen kooperieren. Leider interessieren sich Eltern von Jugendlichen kaum noch für deren Medienutzung.